NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXIX. ÉVFOLYAM. 1908. ÁPRILIS. IV. FÜZET.

A BÉKE NAPJÁRA.

A békéről igazán csak az tud beszélni, aki közelről látta a háborút. És talán én is ebbéli tapasztalatomnak köszönhetem a Magyar Nőegyesületek Szövetségének megtisztelő fölszólítását. hogy e nagy világkérdéshez hozzászóljak.

Azok, akik a háborút démonnak nevezik, igazat beszélnek A háborúba legtöbbnyire akaratán kívül, sőt jobb meggyőződése ellen belesodort «embert» valósággal valamely láthatatlan, de szörnyű démon hatalma viszi a vérengzésbe. Nem a tábornokok, nem a fölebbvalók parancsa az többé, ami a harcost előresodorja, hanem valamely egyetemes, de ismeretlen származású nagy kényszerítés.

A háborúval járó kimondhatatlan nagy fáradságok, az erőszak uralkodása, a nélkülözés, a szenvedés, az ütközetek pokoli zaja, a heverő holttestek, a sebesülteken végig csorduló vér kitörli a katonából a békeszerető polgár, a munkás családapa majdnem minden gyöngédebb vonását. Emlékezem rá, hogy a magláji véres esemény sebesültjeinek láttára katonáink hangos szitkokra fakadtak az «ellenség» ellen, amelyről addig jóformán csak szánakozva beszéltek. Azon túl a harczvágy, az ölés vad indulata volt az, ami föltétlen úrrá lett rajtunk. Olyannyira, hogy később a nagyobb ütközetekben az egész jelentéktelen, szelidlelkű legények is a bátorság, sőt hősies vakmerőség fényes példáit adták, — ha ugyan fényes az a példa is, amikor ismeretlen embereket lőfegyverekkel lövöldözünk le, vagy ádáz tusák közt szuronyokkal öldössük le, igazán csak azért, mert most *háború van.*

Éreztem magam is az ártásnak ezt a szenvedélyes indulatát. És körösztül éltem én is azokat a nehéz órákat, amikor ágyúdörgés és puskaropogás pokoli szimfóniája mellett a magunk életét is vidáman beletettük a küzdelem mérlegébe: de a múlt idők minden tapasztalatát átgondolva, arra a végső igazságra vergődtem ki, hogy a háború vad lelke nem a nép nagy tömegeinek ösztöneiből támad. Ellenkezőleg. Azokat a nagy harcias erényeket, amelyeket az emberiség fejlődésének mai állapotában bátorságnak, kitartásnak, derékségnek, magunk föláldozásának és hősiességnek nevezünk, maga a háború ténye ébreszti föl a katonákban. Verekednek, ölnek és megöletik magukat pusztán csak azért, mivel *háború van.*

Tartozom az igazságnak a második felével is. Az emberben fölébresztett vadállat leírhatatlan művei mellett — amelyek gyötrelmes emlékeit ma is kínos fölidézni elmémben — az emberi erényeknek a békében nem látott csodáit tapasztaltam. Nemcsak a férfias bátorságot értem, de a pajtásság, a könyörület és a szánalom gyöngéd, megható vonásait is, amelyek olykor ámulatba ejtettek. S ha e vészes időkben láttam még olyant is, hogy a halálfélelmekbe szorított, védtelen ellenséget a magunk harcosai fogadták ótalomba az előnyomuló többi csapat vak vérszomja ellen: akkor készen van a bizonyíték elmémben arra, hogy az emberi nem a békére van teremtve. A háború tehát nem a fajok fönmaradásának és boldogulásának eszköze, hanem az emberi nem általános szerencsétlensége. Terhe és betegsége inkább az életnek, amelyet régi, nyersebb fejlődési állapotok öröksége gyanánt cipel magával. És amitől lehetőleg megszabadulni annyit jelent, mint előrehaladni a fejlődésben az istenség eszméjébe foglalt legmagasabb cél felé.

Ezt a nagy életbenyomást látom megtestesülve a klasszikus korból reánk maradt híres közmondásban is: *Si vis pacem, para bellum.* Ha a békét akarod, készülj a háborúra. Benne van ebben az, hogy még a háborúnak a célja is a béke. De azok, akik ezt az ősrégi igazságot citálják a háború igazolására,

nem veszik észre, hogy az a békét, mint előbbvaló, sőt legmagasabb életcélt sokkal jobban igazolja.

Az emberi társadalom legmagasabban álló eszméje tehát a béke. A háború hívei (bár nem hiszem, hogy a háborúnak volnának igazi *hívei*) azok is csak annyit vallanak be, hogy az emberiség *mostani* fejlődési állapotában a háború, mint az életboldogság biztosításának szomorú eszköze, nélkülözhetetlen. Visszamaradás: semmi más.

Ez igaz. Spencer Herbert, a fejlődés nagynevű vizsgálója, szinte köteteket szán a harc és béke kettős religiójának megvizsgálására. Megállapítja a háború «híveinek» a fejlődés *mostani* állapotához mért igazságát; de megállapítja azt is, hogy maga a fejlődés a békés társadalmak, — szerinte az ú. n. ipari társadalmak, — megalakulása felé vezet. El kell jönnie annak az időnek, amikor az emberiség igazi *hősei* nem azok lesznek, akik vérengző csatákban legtöbb embert (még pedig legválogatottabb épségű embereket) lemészároltatnak, hanem azok, akik embertársaik életboldogságát legnagyobb békés fölfedezésekkel vagy föltalálásokkal tudják előmozdítani. Hogy ez az idő nem álom, mutatja a nagy tudósok, írók és művészek egyre növekedő tisztelete.

És az a fehér márványszobor is — Semmelweis szobra — mely Erzsébet-terünk bejárásánál okos szemével és nemes alakjával elsőnek köszönti a belépőket.

Adva van tehát a nyugtalan, sok új gondolattal teljes kornak két nagy világeszme. A háború eszméje: a nagy kénytelenség. És a béke eszméje: a nagy szükség. És nem kétséges, hogy a haladás eszméje ez az utóbbi.

Ha számot vetünk mégis azzal az óriási fegyverkészültséggel, mely e túlbecsült korszak kétes boldogságait ideig-óráig egyensúlyban tartja; ha fölgondoljuk az öldöklő fegyverekben való csodás haladást és a harc kultuszáért áldozott iszonyú pénzt, munkát és verejtéket; ha ismerjük azokat a harcias erényeket, amelyekben a mai társadalmak és az államok az ifjúságot nevelik: készen áll az a kérdés, hogy ugyan, a háború-

nak ilyen óriási kultuszával szemben a mai társadalom a *béke kultuszának* milyen ellensúlyát tudja állítani?

Ha igazságosak akarunk lenni, be kell vallanunk, hogy a XX. század is rég letünt fejlődési állapotok harci religiójában él. A *béke religiója* köztünk nemcsak fölötte gyönge és szegény, de csak még arányban sem áll az újkori értelem fejlődési állapotával. A meglevő műveltség tehát határozottan óriási békedeficittel küzd. Innen van az örökös bizonytalanság, az örökös rettegés s a nemzetek és egyesek kimerítő munkájának nagyrészt terméketlen fölélése. A háború démona szívja az emberiség vérét a békében is, noha akkor csak lassan, de az éles megfigyelők által borzasztóknak fölismert méretekben és szakadatlanúl.

A béke kultuszát tehát terjeszteni, a béke religióját mélyíteni nemcsak nemes, humánus föladat, hanem okos *kötelesség* is. Kötelessége annak is, aki az élet szemléletéből azt a hitet merítette, hogy a háború a mai fejlődési állapotok mellett el nem törölhető.

Az örök-béke eszméje, azt hiszem, ködös fantazmagoria; de a béke kultusza verőfényes valóság. Hasznos szolgálat az emberiségnek, tehát termékeny és ennélfogva erényes, hálát érdemlő szolgálat.

Ki hogyan szolgálhatja a béke nagy fejlődési eszméjét a maga életkörében: ki tudna arról számot adni! De az bizonyos, hogy minden, még oly parányi szolgálat, sőt gondolat is egy-egy csöppje a nemes törekvésnek. Egy-egy ténye a haladásnak. Egy-egy kimélése a vérnek és a verejtéknek. Aminek pedig kezdettől fogva sokkal magasabb, istenhez sokkal méltóbb rendeltetése van annál, hogy terméketlenül kiontassék.

Budapest. *Kenedi Géza.*

GONDOLATOK A BÉKÉRŐL.

Azon megtisztelő felhívást kaptam, írnék e lapok részére egy cikket a békéről. Ezen megbizatásnak úgy vélem akkor felelek meg a legjobban, ha nem írok cikket, hanem egyszerűen konstatálom azon tényt, hogy mi, a magyar birodalom polgárai, eltekintve az óriási emberanyagtól, amelyet évről-évre a háború gondolatának oltárán áldozni kénytelenek vagyunk, készpénzben és évenként közel 100 milliót, a közös-hadsereg és haditengerészet, 48 milliót pedig a magyar honvédség céljaira fizetünk. Ezenkívül elveszítünk még évenként legalább is 40 milliót a Magyarországra eső vámbevételekből, amelyek u. n. hadügyi kiadásokra fordíttatnak.

Tehát ha ide számítjuk a hadi célokat szolgáló közvetett kiadásainkat, évenként átlag 200 millióra tehető azon összeg, amelyet Magyarország a háború lehetősége és veszedelme miatt kénytelen kiadni.

Aki ezen óriás összegről csak keveset is elmélkedik, lelki szemei elé tárhatja, hogy minő óriási emberbaráti, szociális, kulturális és közgazdasági alkotások válnának lehetőkké az ország és a magyar nép javára, ha a haditerheknek mondjuk csak egy részét a jelzett célokra fordíthatnók.

Aki a mondottak felett csak némileg is gondolkozik, nem lehet más, mint békebarát. Ezért üdvözlet mindenkinek, aki a béke szent ügyét szolgálja.

Gróf *Batthyány Tivadar.*

A természet a nőnek békében alkotó, háborúban csak enyhítő szerepet jelölt ki; már ez maga arra utalja, hogy a béke uralmának biztosítására törekedjék.

Berzeviczy Albert.

Béke — nem földi lény — égi tünemény! Hajszoljuk lepkeszárnyát egész éltünkön át, tova lebben mindig, mikor már bírni véljük, soha, soha el nem érjük, míg be nem áll számunkra a nagy, a szent, a végső nyugalom. Államok életében is elérhetni, magasröptű ideál, gyönyörű utópia; törekedni utána szép és jó — kivívni lehetetlen. S ki tudja? — a szép, az áhított világbéke nem lenne-é az államok számára is csupán a temetők nyugalma?

Gróf *Csáky Albinné.*

A jótevés *szándékának* csak úgy van értéke, hogyha azt *tett* követi; különben csak hideg szikra, fény, melegség nélkül.

Dessewffy Arisztid.

Béke?! — Nem! — Harc és vetélkedés — *a békés munkásság* terén! Ez legyen törekvésünk.

Szoktassuk csak komoly munkára, — de minden válogatás nélkül — társadalmunknak minden egyes tagját és megsemmisül az ósdi jelszó: «Si vis pacem . . .»

Ez értelemben apostolkodik a béke érdekében Egyletünk.

Dobieczki Sándor,
a Tulipánszövetség Magyar Védőegyesület
ügyvivő tanácsosa.

„A hazaszeretet nem zárja ki az emberszeretetet."

Ha az értelmes tanuló fiatalság egész erejét saját nemzetének gyarapítására szentelné, sokkal nagyobb hazafiságot művelne, mint bárminő hőstettekkel, a miket idegen nemzetek megrontására elkövet.

A „szabadság, egyenlőség, testvériség" egy elválaszthatlan hármasságot képez; együtt teremtő elem; különválasztva holtbetű.

A nemzetiségi gyűlölet Európa átka.

Ez átok súlya alól felszabadítani az új nemzedéket, a közmiveltség vezérkarára a tanítói karra van bízva a gondviselésül.

Egy nagy államférfi azt mondá a tanítókról, hogy azok vívták ki a hadjárat diadalát.

Hiszszük azt, hogy azok fogják kivívni a béke diadalát is.

Jókai Mór

Az 1896-ban Budapesten megtartott VII. nemzetközi békekongresszus a Magyar Békeegyesület indítványára elhatározta, hogy egy «*Szózat az ifjúság nevelőihez, tanítóihoz s főleg a történelem tanáraihoz*» című felhívást szerkeszt s ezzel minden országban a tanítósághoz fordul. A fenti, eredeti alakban és színben reprodukált örökké klaszikus sorokkal *Jókai Mór*, a Magyar Békeegyesület akkori elnöke, járult hozzá ezen «Szózat» magyar szövegéhez.

Jóllehet ma még csak kicsiny, de lelkes csapatok buzgólkodnak a békemozgalom érdekében, azt állítom, hogy ezen törekvésekhez *mindenkinek* köze van, aki az emberiség kulturális munkájában valamelyes részt vesz. Mert a Béke a végcél ugyan, de az oda vezető út az embereknek szüntelen erkölcsi javításával és javulásával egyértelmű. Ezt pedig ki merné kárhoztatni?!

*

A *fák* és a *madarak* napja után a *béke*napnak kellett következnie, mely az igazi *ember*nap. Ha a növényeket és az állatokat védhetjük, szelidíthetjük és nemesíthetjük, mulasztás és bűn volna ép az embert magára hagyni és finomításáról lemondani.

Kemény Ferencné.

Sajátságos jelenség, hogy a nők, a kikért, mióta a história nekünk a multakat beszéli, a férfiak állandó harcban üldözték és marcangolták egymást; a kikért háborúkat indítottak, várakat ostromoltak, nemzeteket kergettek a megsemmisülésbe és egymást öldösték le: ezek a nők, akik mindennek a világon a végső oka, ezek a békének legfáradhatatlanabb, leglelkesebb apostolai. A mi békénk az, hogy hadakozhassunk érettök; az ő háborújok az, hogy békét szerezzenek nekünk.

Rákosi Jenő.

A gyermek eszmevilágában első vezetőnek ott áll az anya. A gyermek fogékony lelke általa nyeri első irányítását. Ki hivatottabb tehát a fejlődő ember jellemének alapvonásait megadni, mint az anya? Ki vetheti el sikeresebben az igazság, rend és emberszeretetnek magvát az ifju lélekbe? Ha emberiesen érző, a mások jogait tisztelő nemzedéket akarunk, ki készítheti azt elő sikeresebben, mint az anya?

Ha pedig ilyen jellemvonásokkal bíró emberekből állanak majd a nemzetek, vajjon lehetséges lesz-e, hogy azok gyilkolva, pusztítva vadakként rontanak egymásnak?

A békés együtt élés és a haladás felé irányító lépés tehát első sorban a nőtől mint anyától várható. Övé a főszerep a békemozgalomban, mert ő van hivatva letenni a béke templomának alapkövét.

Zipernowsky Károly,
a Magyar békeegyesület alelnöke.

A béke és a rend becsesebb a szabadságnál. Ezt a népek mindig hajlandók feláldozni amannak. Mert rend nélkül nincs munka, munka nélkül nincs kenyér, kenyér nélkül nincs élet. A szabadság eszméje nagy kincs; de csak akkor van igazi értéke, *ha békében* élvezhetjük.

Zsilinszky Mihály.

A NŐ SZEREPE A BÉKEMOZGALOMBAN.

Több mint 2000 éve hangoztatják már írók, katonák és államférfiak a látszólag oly szellemes paradoxont: «Si vis pacem para bellum». «Ha békét akarsz, készülj a háborúra». Régiségével nőtt e mondás tekintélye és a nagy tömeg, mai napig vakon elfogadja azt, vakon teljesíti az így megokolt pénz- és véráldozatokat.

Nem is vizsgálják a tétel helyességét, nem csodálkoznak azon, hogy bár a háborút mindig előkészítették, a békét meg nem szerezhették mai napig.

Az újabb kor nehány nagy gondolkodója azonban mégis rájött, hogy az emberiség, mint már oly sokszor, itt is egy bölcsesség gyanánt elfogadott ostoba tévedés áldozata és hogy a fentebbi mondást mindnyájunk javára így kell átformálni: «Si vis pacem, para pacem et justitiam». «Ha békét akarsz, készítsed elő a békét és az igazságot».

A nők dicséretére mondhatjuk, hogy közülök sokan felfogták ezen tétel helyes voltát és a külföldön már is milliókra megy azok száma, kik a béke és igazság eszméinek szolgálatába állottak.

Vajha, sikerülne a mi intelligens nőinket is megnyerni ezen magasztos munka számára.

A békemozgalmat — ezt a világ legpraktikusabb mozgalmát — a nagy közönség csak úgy ismeri, mint egynehány ábrándos idealista küzdelmét — egy utópiáért. Az átlag-ember nem szeret gondolkodni. A leglaposabb közhelyek többszöri hallás által úgy átmennek öntudatába, hogy azokat már saját

«mély» gondolkodása eredményének tartva, persze annál jobban ragaszkodik hozzájok és a legerősebb meggyőződéssel hirdeti. Alig nehány ellenvetés az, mellyel így találkozunk, de azokat aztán hallhatjuk is úton és útfélen.

«A háborúk szükségesek a túlnépesedés meggátlására. Már most sem jut minden emberre elég kenyér. . . .» Így szól a műkedvelő nemzetgazdász. Hogy azonban a többi nemzetgazdászokkal jönnek ellentétbe, kik a dunántúli «egyke» rendszer terjedése és a kivándorlás miatt sóhajtoznak, az őket nem zavarja.

«Míg az emberek angyalokká nem válnak, a háborúk kikerülhetetlenek.» Így szól, ki magát morálfilozófusnak tartja.

«Háborúk mindig voltak és mindig lesznek,» mondja a «történetbúvár» és próféta egy személyben.

Oh, szegény Kant . . . Tolstoi . . . Passy . . . Herbert Spencer . . . és sok más társatok, ti, kik egész élteteket a filozófia és társadalom-tudománynak szenteltétek és mégis hittetek az emberiség jövő magasabb fejlődésében . . . Hogy elszégyenlenétek magatokat ezen ellenvetések hallatára . . . Hiszen annyit sem tudtok, mint akármelyik iskolás fiú . . . hogy «háborúk mindig voltak és mindig lesznek».

Pedig ha ellenfeleink nem biznának oly túlságosan a saját bölcsességökben, hanem legalább valami elemi dolgot olvasnának a békemozgalomról, egy egész új világot látnának maguk előtt megnyilatkozni. Elragadtatva szemlélnék egy szebb jövő képét, tisztán láthatnák az oda vezető utat és bámulva tapasztalnák, *hogy az emberiség ezen az úton már el is indult.*

Ezen rövid cikk keretében természetesen nem foglalkozhatom mindazon ellenvetésekkel, melyeket hallani szoktunk. A békemozgalomnak nagy és érdekes irodalma van, melyben megtalálhatja mindenki az óhajtott felvilágosításokat. Itt csak a legfontosabb félreértésekre kívánok utalni.

Az egyik félreértés az, hogy mi rólunk azt hiszik, hogy mi az «örök béké»-ért küzdünk és idézik ellenünk Moltke mondását: «Az örök béke csak egy álom . . . . és nem is szép álom». Jól tudjuk azt mi is, hogy az az «örök béke», amelyet

ők képzelnek, csak a sirban van meg. De nem a mi hibánk, hogy ők összetévesztik a *háborút* a *küzdelemmel*. A háború a küzdelemnek csak egy legdurvább formája, mely már az emberiség mai fejlődési fokán is anachronizmus és fennállása a jövőben elképzelhetetlen és lehetetlen. Mi ezt a fejlődési folyamatot csak gyorsítani óhajtjuk, midőn a háború őrülete ellen küzdünk.

Egy másik félreértés, mellyel az elfogulatlanabbak körében is találkozunk, a lefegyverkezésre vonatkozik. Megegyeznek velünk abban, hogy a háború súlyos társadalmi bűn, de a fegyverkezés megszorításáról vagy épen a lefegyverkezésről hallani sem akarnak, «mert, így mondják, védelemre készen kell állanunk». Ők azt hiszik, hogy mi a leszerelést egyes államoknál szeretnők megvalósítani. Tényleg erre senki sem gondol.

A békemozgalom vezetőinek törekvése mindig arra irányult, hogy *elsősorban* szerveztessék az államok közt a *nemzetközi jogrend*, úgy, mint azt szervezték az államon belől az egyének közt már évezredek előtt. Belátja ugy-e azt ma már mindenki, hogy senki sem lehet a maga birája. Ma már, ha valakivel perünk van, elmegyünk a bíróhoz, s az eldönti, melyikünknek van igaza és a dolog rendbe jön. Ma már nem szükséges, mint régen volt, hogy minden ember fegyvert tartson készen és maga vívja ki igazát . . . ha ugyan tudja . . . és maga védje meg házát külső támadások ellen. De ugyanazon hiányos jogrend, mely akkor az *egyént* kényszerítette a fegyverkezésre, kényszeríti ma a *nemzeteket az általános* fegyverkezésekre. Ma még a nemzetek közti vitás kérdésekben minden nemzet a *maga birája* . . . s ennélfogva itéleteit csak fegyveres kézzel hajthatja végre. Ha azonban a nemzetközi választottbiróság eszméje oly népszerű lesz, hogy a nemzetek vitás ügyeiket nemcsak kivételesen, de természetszerűleg minden esetben annak itélete alá fogják vetni (és miért ne képzelhetnők el, hogy az emberek ennyire megokosodnának), úgy az állandó hadseregek ép oly fölöslegesekké válnak, mint felesleges lenne a mai kor békés polgárának felfegyverkezve, páncélingben járnia.

Most azonban, bár erről még sok mondani valóm lenne, át kell térnem előadásom tulajdonképeni tárgyára: A nő szerepére a békemozgalomban.

Felix Dahn, a német poéta így versel:

> Das Schwert ist des Mannes Eigen,
> Wo Männer fechten, hat das Weib . . . zu schweigen.

De vajjon igaza van-e?

Hallgasson-e az asszony? Valóban nincsen neki *semmi köze* ahhoz, ha kenyéradó atyja, életének édes párja vagy gyermeke, küzd vadállattá lealacsonyítva a harcmezőn? A *mi* férjünket éri ott korai halál vagy megnyomorítás, a *mi* életünket dúlja fel az az eltévedt golyó. És csak egy anya értheti meg igazán, hogy mi az a háború, ki gyermekének pihegő kis testében, angyali fejecskéjében gyönyörködve, hirtelen . . . mint egy vizióban . . . látja . . . ugyanezt a drága lényt . . . Évek múltán . . . . sebektől elborítva, elhagyatva vergődni . . . a puszta löldön . . . távol a gyöngéd anyai kéztől, mely most a szellőtől is megóvná, de akkor . . . de ott . . . nem tehet érte semmit. Hiszen azt sem tudja, hol, mikor esett el? Még reménykedve lesi, várja, mikor az, ki húsából való hús, véréből való vér, régen ott porlik már a közös sírban, más anyák gyermekeivel együtt.

De nem mondom én, hogy minden nőt ilyen veszteség ér. Nemcsak az ily döntő események azok, melyek a nőt a háborús világrend fennállásával érintik. Mélyen belenyul az életünkbe, béke idején is . . . A katonai szolgálat, mely féltve őrzött fiainkat egy vagy három évre a kaszárnyai hatásoknak szolgáltatja ki . . . A fegyvergyakorlatok, melyek a kenyérkeresőt hetekre elszakítják otthonától . . . és még inkább a súlyos adóteher, mely a folyton növekvő fegyverkezési költségek által mindnyájunk életét megnehezíti . . . Mindez jogot ad arra, hogy tovább ne hallgassunk, sőt kötelességévé teszi minden gondolkodó nőnek, hogy szavát felemelje.

Már 1890-ben rámutatott erre a londoni nemzetközi béke-

kongresszus és felhívásában a következő szavakkal fordul a nőkhöz: «A kongresszus, méltányolván a nők nagy társadalmi és erkölcsi hatását, felhívja mindegyiköket, hogy mint feleség, anya, testvér és polgárnő, támogassák törekvéseinket. Ha nem teszik . . . úgy a háború- és militarizmus fennállásáért magukra is veszik a felelőséget».

Hogy a nők már kezdik is megérteni ezen felelősséget és az avval járó kötelességeket, mutatja azon felirat, melyet a Nők Nemzetközi Szövetsége küldött a II-ik hágai konferencia megnyitásához. Húsz állam nemzeti női szövetségeit és így több mint négy millió asszonyt képviselt azon küldöttség, amely ünnepélyes audiencián adta át Nelidoffnak, a konferencia elnökének, a feliratot, kérve őt, hogy azt a konferencia tudomására hozza. Ezen gyönyörű dokumentum Lady Aberdeen, az irlandi alkirály neje és az International Council of Women elnöke tollából ered. Idézem legfontosabb részeit: «Önök Uraim, így szól, miután üdvözölte a konferenciát, az emberiség legszentebb javaiért dolgoznak, de munkájuk eredményét, a legnagyobb áldásként, mi nők fogjuk élvezni, mert nemcsak, hogy a nők szívét sújtják legsúlyosabban a háborúk veszteségei, de mi érezzük leginkább azon nehéz adóterhet, melyet az óriási fegyverkezések rónak az emberiségre. Az otthon fentartásáért való küzdelem, mely annyi súlyosan dolgozó anyának felemészti testi és szellemi erejét, elviselhetetlenné válik, ha egyik sarcot a másik után rakják a nép vállaira».

«És mégis — szégyennel kell bevallanunk — mily sokszor a nők voltak azok, kik lángra lobbantották a háború alvó szikráját; kik siettek legjobbjaikat és legkedvesebbjeiket a halálba küldeni, a nemzeti becsületnek valamely *elképzelt* sérelme miatt.»

«Önök előtt fogadjuk, hogy nemzeti szövetségeink komoly feladata leend: a honszeretet és nemzeti kötelességek egy *magasabb ideálját* ültetni nőink szívébe, hogy gyermekeiket arra tanitsák, miszerint ami vétek az egyén számára, az nem lehet jogos az állam szempontjából sem. Hogy megtanulják, miszerint, ha a népek közt félreértések és viszályok támadnak, a

legfontosabb: időt nyerni, az ügyet hidegvérrel tárgyalni és azt a választott bíróság ítéletének vetni alá.»

Miután a felirat még foglalkozott a nők nagy szerepével a közvélemény formálásában, így végződik: «Mi pedig lelkes igyekezettel fogjuk felhasználni minden erőnket, s eszerint a népek eszméit úgy irányítjuk, hogy belássák, miként minden egyes nemzet jólétének *legbiztosabb záloga* a nemzetek közti egyetértés.»

Ez legyen a mi programmunk is . . .

Elsősorban gyermekeinket, a jövő reménységét, kötelességünk megóvni attól, hogy ők is a régmúlt idők előítéleteiben nőjjenek fel. . . . Értessük meg velök, hogy mi is az a háború. Hogy milyen igazában az a «gyönyörű» valami, amit ők vágtató paripák . . . villogó kardok . . . ágyúdörgés és győzelmi rivalgás alatt képzelnek el.

Most megjelent könyvében oly kedvesen mondja el Ágai hogyan magyarázza el Menyus gyerek pajtásának a háborút: «A háború, az csak háború . . .

Az ember kirántja kardját s rámegy a törökre . . . Ha ez nem használ, puskával kell rápörkölni . . . Ha még ez sem fog rajta, ágyúgolyót lő a hasába. Ettől bizonyosan felfordúl... Ennyi az egész . . .»

Miért mosolyognánk e naiv felfogáson, mikor, ha megvizsgálhatnánk a felnőttek gondolatait, nagyon hasonló képet találnánk ottan. Érthetetlen lenne különben az a könnyűvérűség, mellyel egy európai háborúról beszélnek széltében és írnak az ujságírók.

A felnőttek megcsontosodott gondolkodásával hiába küzködünk, de *gyermekeink* gondolatait még formálhatjuk. Mi *még* megértethetjük velök, *nekünk* még elhiszik, hogy nem *ennyi az egész* . . . Hogy a háború nem mulatságos vadászat, hogy az ágyúgolyó, a villogó kard nyomában szenvedés és ártatlan emberek halála jár.

Értessük meg a *fejlődő gyermekkel*, hogy a háború, melyet nem önvédelemből, de rabló szándékkal vívunk, a legcsú-

nyább gonosztett, mellyel megakadályozzuk az emberiséget haladásában és hogy gonosztevő a támadó még akkor is, ha így hazájának nagyságát növelni véli.

Mélyen vessük el *ifjaink* szivébe a *tiszteletet mások jogai iránt* és a tanitást *az emberi élet szentségéről.*

Az ilyen gyermek, az ilyen ifjú, ha férfi válik belőle, nem lesz véres szájú demagóg és nem is lesz könnyü prédája a jingó lapok lázításainak. Szeretni fogja hazáját. De nem más nemzetek romlása árán akarja majd naggyá tenni, hanem becsületes munkával és polgári kötelességei hű teljesítésével. Ösmerni fogja ő is a gyülölet felrázó érzését, de nem embertársait fogja gyülölni, hanem *az igazságtalanságot, a kegyetlenséget, a szolgaságot.*

Tőlünk függ, hogy a jövő nemzedék ilyen legyen.

Mutassák meg Hölgyeim, hogy a mai nő már nemcsak anyagi önállóságát tudta kivívni, de szellemi önállóságát is. Hogy mi már nem elégszünk meg azon szereppel, melyet a férfiak kegyetlensége juttatott nekünk: az élet és a harctér sebesültjeinek ápolásával. A mai nőnek nemcsak érző szive, hanem gondolkodó agya is van. És habár a szenvedésnek láttára az igazi nő első gondolata mindig az lesz, hogy segitsen, a második most már az lesz: «Miért kellett e szenvedésnek bekövetkeznie?» De ha reá jött, hogy máskép lehetne, úgy minden erejéből azon lesz, hogy máskép is legyen.

Itt csak röviden emlithetem fel azon kiváló nők szerepét, kik a békemozgalomban eddig is működtek.

Azt hiszem, nincsen művelt nő, vagy férfi, ki Suttner Berta bárónő nevét nem ismerné, ha talánnem is olvasták mindnyájan «Le a fegyverrel» című remekművét. Suttner bárónő 65 éves kora dacára lelkes apostolként járja be a világot, a szónak épen olyan mestere, mint a tollnak; cikkeit még az olyan lapok is szivesen hozzák, melyek különben nem igen rokonszenveznek a békemozgalommal. De legnagyobb hatást mégis «Le a fegyverrel» című könyvével érte el, mely a föld minden művelt nemzete nyelvére lefordítva, a békemozgalom-

nak ugyanoly erős impulzust adott, mint annak idején Beecher Stove Harriet könyve, a «Tamás bátya kunyhója» adott, a rabszolgaság ellenes mozgalomnak.

Suttner bárónő volt az első asszony, ki a Nobel-díjat megnyerte.

Nálunk kevésbé ösmert nevek: Wiszniewszka hercegnő, az «Alliance universelle des Femmes pour la Paix» megalapítója, ezen világegyesületnek ma már több mint öt millió tagja van. Mrs. Sewall, ki a Nők nemzetközi szövetségének első feladatául a béke- és választott bíróság eszméjének propagálását tűzte ki és erre a célra Zelenka asszonnyal az egész világon demonstrációkat szervez. Madame Severin a kitünő szónok és író, Madame d'Albert, Madame Camille Flammarion a hírneves csillagász felesége, Anna Eckstein és sok-sok más, kiket mind fel nem sorolhatok.

Nálunk is részt vesznek már a nők a nemes munkában. Tanítónőink lelkesülten ünneplik tanítványaikkal május 18-ikán a világ-béke napot. A «Magyar szent korona országai békeegyesülete» választmányában nők is működnek. Ezenkívül egy és fél évvel ezelőtt nálunk is megalakult a Magyar Nőegyesületek Szövetségének béke- és választott birósági szakosztálya, melynek tagjai szóban és írásban hirdetik: hogy Isten az embert, nem a gyülölet, de a szeretet müveire teremtette.

Segítsenek Hölgyeim Önök is e munkában. Ne higyje senki, hogy kevés az, amit ő tehet. A tenger is csak cseppekből áll — a közvélemény, egyes emberek meggyőződéséből. Segítsenek bennünket ezen egyes emberek megnyerésében. És főleg hirdesse bátran mindegyikök hitét a nemzetközi jogrend lehetőségében, mert csak így némíthatjuk el a gonoszokat és az aggodalmaskodókat.

Fogadjuk meg mindnyájan Mihael Revon szavait: «*Az általános békét oly hamar elérhetnők, ha mindazok, kik egykor áldani fogják uralmát, segítenének azt elő is készíteni...*»

Budapest.

Zipernowsky Károlyné.

A BÉKEMOZGALOM.

A következő soroknak célja, hogy mintegy dióhéjban tájékoztassanak azokról a törekvésekről, melyeket ma a «békemozgalom» gyűjtőneve alá foglalunk. Annál szükségesebb ez, mert még az ú. n. művelt közönség is nagyobbára csak hallomás után ismeri mozgalmunkat s ismeretei nem csupán hézagosak, hanem jórészt tévesek és avultak is.

Eszméink ma már bejárják az egész világot: meghódították a legelőkelőbb elméket, befolyást küzdöttek ki maguknak a népek életében, sőt a politikusok és diplomaták is figyelmükre méltatják. Igen, ez a legjobb értelemben kulturálisnak nevezhető mozgalom valamely ország közműveltségének fokmérője lett, mellyel a tudomány és a sajtó képviselői mind sűrűbben és komolyabban foglalkoznak. Oly jelenségek ezek, melyekkel szemben a gúnyolódók táborának elméskedései tehetetleneknek bizonyulnak.

A békemozgalom jogosultságát és szükséges voltát belső és külső okokkal támogathatjuk és igazolhatjuk, mert való ugyan, hogy az emberi természetben megvannak az egyenetlenség, az erőszak és a küzdelem csirái, de viszont a lelkek mélyében honol a béke utáni vágyakozás erős ösztöne, mely a világkultúrának már annyi fényes elméjét szólaltatta meg. Ha csak futó pillantást vetünk is az emberiség történetére és a mai állapotokra, be kell ismernünk, hogy a háború híveinek rajongása érthetetlen, mert a tudományok és művészetek, az ipar és kereskedelem felvirágozását, szóval az emberiség boldogságát és boldogulását nem azok, hanem igenis a béke hívei és a békés korszakok nyomában járó eredmények biztosítják.

Nézzük tehát a történeti visszapillantás fonalán a mozgalomnak fejlődését, tisztázzuk valódi célját, ismerjük meg eszközeit, közegeit és intézményeit, melyek e cél szolgálatában állnak és alulról felfelé egy hatalmas és arányosan tagolt szervezetet és építményt tárnak majd elénk, mely nem csupán tiszteletünkre és elismerésünkre érdemes, hanem — így reméljük — szélesebb körökben érdeklődést keltve, újabb zarándokokat és apostolokat fog csarnokaink: az igazság, jóság és szépség templomai felé terelni.

*

A békemozgalom nyomaival már az ókorban és folytatólag a középkorban találkozunk a vallásos könyvekben és a latin és görög bölcselők műveiben. Az 1095-ben Clermontban tartott zsinat az isteni békét (*treuga Dei*) hirdette; Podiebrád cseh király 1462-ben azon fáradozott, hogy a törökök ellen egy általános keresztény békeszövetséget alakítson, IV. Henrik francia király 1603-ban ugyancsak egy «keresztény köztársaság» eszméjével foglalkozott. Minél jobban közeledünk az újkorhoz, annál több elme fordul ilyen tervek és eszmék felé, melyeket külön művekben fektetnek le. Ime néhány a nevezetesebbek közül: Grotius Hugó «*De jure belli ac pacis*» (1625), Penn Vilmos «*Essay on the present and future peace*» (1693), Abbé de St. Pierre «*Projet pour perpétuer la Paix*» (1713), Kant Immanuel «*Vom ewigen Frieden*» (1795); hazánkban tudtommal Pápai Páriz Ferenc írt először a világbékéről, amidőn 1680-ban külföldről visszatérvé lefordította Du Moulin Péternek «*Pax animae*» c. művét; Dessewffy Marcel gróf könyve «*Beiträge zu einer Doctrin des menschlichen Friedens*» 1861-ben Pesten jelent meg.

Ha végig tekintünk a művelt világ kultúrtörténetén csodálkozással és megelégedéssel látjuk, hogy tekintet nélkül az életpályára és a nemzetiségre, a kiváló elmék és vezető egyéniségek mekkora serege küzdött és küzd még velünk egy táborban. Okulásul álljon itt csak néhány ezen *dames d'élite*-ek közül. Fejedelmek és hadvezérek: Nagy Frigyes, III. Frigyes császár;

Garibaldi, Foy és Grant tábornokok. Diplomaták és politikusok: Franklin Benjámin, Ruggero Bonghi, Dufferin lord, Jules Simon, Cobden, Fr. Passy, R. Cremer. Tudósok és filozófusok: St. Simon, Rousseau, Leibniz, Fichte, Schelling, Kant, Büchner, Hume, Leroy-Beaulieu, Fourier, H. Dunant, Virchow, Bluntschli, Humboldt, Pasteur, Berthelot, Ch. Richet, Novicow. Írók: Seneca, Pascal, Ponsard, Voltaire, Bossuet, Fénelon, La Bruyère, Montaigne, Klopstock, Goethe, Schiller, Herder, Lamartine, V. Hugo, Anatole France, Tolstoi, Nordau és *Széchenyi*. A művészek közül említsük Dürert, ten Kate-t és Werescsagint. Nem szaporítom ezt a díszes névsort, mely máris elegendő arra, hogy a békebarátok társaságát büszkeséggel és hittel töltse el.

A békemozgalomnak mi sem ártott jobban, mint céljainak félreismerése, félremagyarázása. Elmondhatjuk, hogy az «*örök béke*» nagyban károsította a «*békét*» s még ma is hátráltatja a mozgalom fejlődését, mert avult fogalmazása egyik legerősebb fegyvere ellenfeleinknek. Ezzel szemben nem hangsúlyozhatjuk eléggé, hogy az igazi békebarátok nem utópiát hajszolnak, sem felforgatást nem terveznek; épenséggel nem gondolnak arra, hogy a természet örök törvényeit s a bennük megnyilatkozó állandó és — elismerjük — üdvös *küzdelmet* megakasszák; valamint azzal sem áltatják magukat, hogy a kisebbségnek máról holnapra sikerülend a hatalmak véres összeütközéseit mintegy parancsszóra kiirtani. — Nekik az örök béke eszmény és távoli végcél, mely felé még akkor is törekedni kell, ha örökké elérhetetlen marad, mert ez a törekvés az emberiségnek állandó erkölcsi megjavulásával egyértelmű. Közelebb hozni igyekeznek ők az egyéneket és a népeket és ezt a kultúráramok és a világélet nemzetközi szervezésével mozdítják elő. Minél több egyén és nép minél gyakrabban érintkezik a kereskedelem és ipar, a tudomány, művészet és irodalom terén, annál jobb. Küzdenek azért, hogy a népek közt felmerülő viszályok ne szükségképen erőszakkal, fegyveres erővel nyerjenek elintézést, hanem mint a perlekedő egyének közt törvény és bíróságok útján. Szándékaik tisztaságát tehát senki sem vonhatja

kétségbe, mert összhangban vannak az erkölcscsel, a vallással és tanításaival s így valódi emberségre buzdítanak és nevelnek.

A békemozgalom jogosultságának és sürgősségének egyik leghatalmasabb érve az állandó és folyton gyarapodó *fegyverkezéseknek* immár elviselhetetlen terhe. Íme néhány adat: a német-francia háború előtt az európai hatalmak évenként kb. 2800 millió koronát költöttek hadi célokra; 1883-ban 3600 milliót, 1893-ban 4500, 1903-ban 7200, ma pedig 8400 millió vagyis közel $8^1/_2$ milliárd koronát. A kiadások tehát 1883-tól 1903-ig megkétszereződtek, 1870 óta pedig háromszorosak lettek. Joggal kérdezzük: hova fog ez vezetni s mennyi hasznos üdvös kulturális intézményt lehetett volna ezen rengeteg összegekkel nemzetenként létrehozni! — Az ellenmozgalom itt sem mai keletü. Már 1841-ben így kiáltott fel Peel Róbert az angol alsóházban: «Vajjon nem érkezett-e már el annak ideje, hogy Európa hatalmas nemzetei fegyverkezéseiket korlátozzák?» 1892-ben XIII. Leó pápa fejezte ki abbeli kívánságát, vajha a leszerelés érdekében nemzetközi értekezlet ülne össze. 1899-ben pedig az 1. hágai konferencián 26 állam képviselője a következő határozatot fogadta el: «Az emberiség anyagi és erkölcsi jólétének előmozditására felette kívánatos, hogy az immár az egész emberiségre nyomasztólag ható katonai terhek csökkentessenek.» A 2. hágai konferenciának ide vágó határozata így szól: «Tekintettel arra, hogy az 1. konferencián a fegyverkezések korlátozására vonatkozó határozat elfogadása óta a hadi terhek évről-évre szaporodtak, a 2. konferencia felette kívánatosnak tartja, hogy az államok ezen kérdésnek komoly tanulmányozását újból felvegyék.» — Aki mérlegelni tudja ezen évszázados visszásságok jelentőségét és a problémában rejlő óriási nehézségeket, épenséggel nem fog megütközni azon, hogy gyökeres megoldása oly lassan halad előre.

A békebarátoknak több évszázadra visszanyúló mozgalma számos eszközt, módot, intézményt és törekvést érlelt, melyek jóllehet nagyon különböznek egymástól, kivétel nélkül a közös nagy célt tartják szem előtt; az egész világon decentralizált

megannyi erőkifejtés ez, mely végeredményben és a gyakorlatban egyetlen eredővé összegeződik. Jellegük szerint ezeket a törekvéseket *belsőkre* és *külsőkre* oszthatjuk: amazok az ember természetéből és ösztöneiből indulnak ki és állandó céltudatos *nevelői* behatás révén igyekeznek a háborús hajlamokat mérsékelni és a békére való hajlandóságot fokozni, míg ezek a nemzetközi jog fejlesztésével és a választott bíróságok útján szerződésekkel iparkodnak a háborúnak elejét venni, esélyeit csökkenteni. Az első a népnek legszélesebb rétegeiben gyakorolható, az utóbbi a törvényhozókat és államférfiakat szólítja sorompóba. Mindkét felfogást egyaránt szolgálják a *kulturális nemzetköziség* hívei, akik a népek közös vállalkozásait igyekeznek előmozdítani és szaporítani és ma határozottan előtérben állnak. A legközelebbi fejlődés ennek jegyében áll.

Lássuk közelebbről az ú. n. *választott bíróságok* intézményét, melyben a békebarátok zömének gyakorlati törekvései összpontosulnak. Ez az intézmény abból az elvből indul ki, hogy senkisem lehet bíró a maga ügyében, hogy tehát az egyének viszályainak elintézésére alakult bíróságok (törvényszék, becsületbíróság stb.) mintájára az államok közt felmerülő peres esetekben is egy a különböző államok képviselőiből alakult intézményes bíróság döntsön. Ennek nyomaival már az ókorban találkozunk: Argos és Spárta megegyeztek abban, hogy viszályaikat «az ősök hagyományaihoz híven» egy harmadik semleges városnak utalják át elintézés végett. A középkorban hasonló szerződést kötöttek Uri, Schwyzt és Unterwalden kantónok 1291-ben. Az újkorban 1794-től 1903-ig, tehát 110 év alatt 241 nemzetközi viszályt intéztek el vál. bíróságok útján. Hogy mennyire hódít ez az eszme, bizonyság rá az 1. hágai konferencia következő határozata: «A szerződéses hatalmak *kötelességüknek* tartják, hogy azon esetben, ha két vagy több hatalom között viszály fenyeget, őket arra figyelmeztessék, hogy szabadságukban áll ez állandó törvényszékhez folyamodni. Ehhez képest kijelentik, hogy annak puszta ténye, hogy a viszálykodó feleket ezen egyezség határozataira emlékeztetik és az a tanács, hogy az

egyetemes béke magasabb érdekében az állandó törvényszékhez forduljanak, csakis «jó szolgálat» tényeként minősíthető.» Hogy ez nem volt pusztában elhangzó szó, azt azóta is több fontos eset bizonyítja, melyek közül csupán a balti flottának az angol halászbárkák ellen irányult támadására utalunk (1904 okt. 21—22 éjjel), mely már-már komoly összetűzéssel fenyegetett, amikor egy nemzetközi vizsgáló bizottság vette át az ügyet, az oroszok eljárását «megbocsátható tévedésnek» minősítette és őket 65.000 font fizetésére kötelezte, melyet a szerencsétlen halászok családjai meg is kaptak. — A 2. hágai konferencián a *kötelező* vál. bíróságok intézményét 32 állam képviselője elfogadta, egyhangú beikkelyezését azonban Németország képviselője, sajnos, meghiúsította. Erre az intézményre is nevelni, előkészíteni kell tehát a népeket, aminek leghatásosabb módja a nemzetközi viszonylatok rendezése, szervezése és szaporítása. Az állandó vál. bíróság *(Cour permanente d'Arbitrage)* székhelye Hága; magyarországi tagjai Apponyi Albert gr. és Berzeviczy Albert.

Nézzük immár a békemozgalomnak szerveit, intézményeit, közegeit.

1. A béke híveinek logdemokratikusabb és legelterjedtebb gócpontjai a *békeegyesületek*, melyeknek elseje 1815-ben alakult New-Yorkban; egy évvel később támadt a londoni *Peace Society*, 1830-ban az első kontinentális békeegyesület Genfben; az «*Österreichische Friedensgesellschaft*» Suttner Berta bárónőnek 1890-ben megjelent «Die Waffen nieder!» c. regénye hatása alatt 1891-ben alakult Bécsben. A «*Magyar Szent Korona Országainak Békeegyesülete*» 1905 december 14-én szerveződött Berzeviczy Albert elnöklésével s azóta oly kiváló egyéniségek vezetése mellett mint Jókai Mór, Josipovich Géza, Emmer Kornél, Zipernowsky Károly és Zsilinszky Mihály a mostoha viszonyok dacára is buzgó és elismerésre méltó működést fejtett ki nyilvános felolvasások rendezésével, Évkönyvek kiadásával és a szakirodalom támogatásával. Az egyesület választmányában képviselve van társadalmunk színe-java, tagjainak száma, dacára

a csekély 2 koronás évi tagdíjnak, sajnos messze elmarad a külföldi egyesületek létszáma megett. A Magyar Békeegyesület mellett újabban lelkes tevékenységet fejt ki a Magyarországi Nőegyesületek Szövetségének kebelében megalakult «*béke- és választott bírósági szakosztály*», melynek elnöke Zipernowsky Károlyné. Egyesületi téren ma Franciaország vezet 40 egyesülettel, 130 csoporttal és 300.000-nél több taggal. A világon fennálló békeegyesületek számáról hű és tiszteletet keltő képet nyújt a berni «Bureau»-nak utolsó időszaki jegyzéke 1907-re «*Liste des organes du mouvement pacifique*», mely 95 lap terjedelmű.

2. A békemozgalomnak a nyilvánossággal szemben legeredményesebb megnyilatkozásai a *nemzetközi békekongresszusok*, melyeket 1889 óta évenként más-más helyen tartanak állandóan fokozódó érdeklődés és siker mellett. Jóllehet Londonban már 1843-ban ült össze egy kongresszus, ez csak nemzeti jellegű volt és az 1848-tól 1853-ig Brüszelben, Párisban, majnai Frankfurtban, Londonban és Edinburgban tartott kongresszusok is csak részben voltak nemzetköziek. Ez a jelleg egész terjedelmében a következő 17 kongresszust illeti meg: 1889 Páris, 1890 London, 1891 Róma, 1892 Bern, 1893 Chicago, 1894 Antwerpen, *1896 Budapest**, 1897 Hamburg, 1900 Páris, 1901 Glasgow, 1902 Monaco, 1903 Rouen és Havre, 1904 Boston, 1905 Luzern, 1906 Milano, 1907 München; az idei 18. kongresszus julius 28-tól augusztus 1-ig Londonban fog ülésezni. Ezen kongresszusok napirendje rendesen három tárgycsoportot ölel fel: időszerű politikai kérdéseket, a népjog keretébe tartozó problémáikat és a békepropagandát. Mindegyik kongresszusról a berni központ részletes francia Jelentésben (*Bulletin Officiel*) számol be, mely valósággal kincsesháza a béketörekvéseknek és ismereteknek és az elfogadott határozatokat is közli francia, angol és német nyelven. Ezen nemzetközi összejövetelek mellett azon

* Elnöke Türr István tábornok volt. Ennek a kongresszusnak részletes méltatását a Magyar Békeegyesület I. millenniumi Évkönyve adja.

kulturállamokban (Német-, Francia-, Angol- és Olaszország), ahol a békemozgalom különösen virágzó, az összes nemzetbeli egyesületek országos kongresszusokat is tartanak.

3. A különböző államokban szétszórt békeegyesületeknek középpontja az 1891-ben alapított berni nemzetközi békeiroda *(Bureau international et permanent de la Paix)*, melyet 1907-ben bekövetkezett haláláig főtitkári minőségben Ducommun Elie irányított, akinek örökét ideiglenesen Gobat vette át, míg az elnöki tisztség a dán Bajer-ről a belga La Fontaine-re szállt. Ez a hivatal értelmi irányító központja és egyúttal összekötő kapcsa a béke- és rokon elvű egyesületeknek, előkészítője az évi kongresszusoknak; a mellett széleskörű propagandát és önálló működést fejt ki, amit röpiratok, jelentések stb. útján hoz nyilvánosságra. Könyv- és irattára a legteljesebb e nemben, hivatalos közlönye a «*Correspondance bi-mensuelle*», mely a szélrózsa minden irányában érkező legújabb adatokat és mozgalmakat könyveli el. A Bureaut egy 35 tagból álló nemzetközi igazgató-tanács irányítja, melyben Magyarországot e sorok írója képviseli. Elvi jelentőségénél fogva említsük még meg, hogy Svájc, Norvégia és Dánország *kormányai* kb. évi 3000 franknyi segélylyel támogatják a berni irodát, mely jórészt alapítványokra és önkéntes adományokra szorult, hogy évi 8—10.000 frankos költségvetését fedezhesse. — A Bureau kezeli a *Fondation Jean de Bloch (1902)* című alapítványt, mely 50.000 rubelre rúg és a háborúk erkölcsi, társadalmi és gazdasági okairól valamint feltételeiről és elhárításáról szóló felolvasások és munkák jutalmazására és kiadására van rendelve. A luzerni muzeumot: *Musée international de la Guerre et de la Paix (1902)* ugyancsak Bloch János orosz államtanácsos alapította és a Bureau kezeli.

4. Az 1889-ben alakított parlamenti szövetségnek *(Union interparlementaire)* célja, «hogy az összes törvényhozásoknak nemzeti csoportjait közös tevékenységre egyesítve, oda hasson, hogy minden államban akár a törvényhozás, akár nemzetközi egyezségek útján a felmerülő viszályoknak választott bíróságok útján való elintézését elvileg elfogadják». (Szabályzat, 1. pont).

Az unió, melynek kötelékébe ezidőszerint 20 «nemzeti csoport» több mint 5000 taggal tartozik, évenként tanácskozásra ül össze. Eddig 16 ilyen interparlamentáris konferenciát tartottak, 1896-ban *Budapesten* Szilágyi Dezső elnöklésével. A szövetségnek középpontja 1892 óta a berni interparlamentáris iroda *(Bureau)*, melynek élén ugyancsak Gobat Albert áll. Az említett konferenciák már eddig is rendkívül eredményes működést fejtettek ki és felette nagy tekintélynek örvendenek, ami jórészt a tagok kiválóságának és befolyásának és a tanácskozások törvényhozói jellegének tudandó be. A magyar csoportnak elnöke Apponyi Albert gf.

5. A békemozgalomnak intézményei és alkotásai közé tartoznak még a következők. A monakói nemzetközi békeintézet *(Institut international de la Paix)*, melyet Albert monakói fejedelem alapított 1903-ban. Hatvan választott tagja van s problémánknak főleg irodalmi és tudományos oldalát míveli. Az 1896-ban elhúnyt Nobel Alfréd vagy 8 millió koronát hagyományozott a béke céljaira. Ezen alapítvány kamataiból osztják ki évenként december 10-én, az alapító halálozása napján, az úgynevezett Nobel- (béke) díjakat az erre mindenkor legérdemesebb apostoloknak. Eddigelé: Dunant és Passy, Ducommun és Gobat, Suttner Berta, Cremer, Roosevelt, Renault és Moneta 1904-ben pedig az *Institut de droit international* nyerték ezen világraszóló jutalmakat, melyek osztatlanul, körülbelül 180,000 koronára rúgnak. Mozgalmunknak egészen sajátos intézménye a *Békenap*. Az angol Moscheles 1896-ban azt indítványozta, hogy Washington születése napján, február 22-én, a világ összes békeegyesületei évenként tartsanak ülést, melyen a béke mellett tüntetnek és rendesen egy a «Bureau» által ilyen szellemben szerkesztett határozatot fogadnak el és tesznek közhírré. Újabban némely államban, jelesen Olaszországban, az Egyesült-Államokban és nálunk az 1. hágai békekonferencia megnyitásának napját, május 18-át ünneplik békenapul.

6. Futólagos szemlénk végére hagytuk azt az intézményt, melynek világtörténelmi jelentőségét, mint kortársak önmagunk

is méltányolhatjuk és amely az eddigi biztató jelek után ítélve, arra van hivatva, hogy új boldogabb korszakot nyisson meg a népek életében. Értjük a *hágai békekonferenciákat.* 1898 augusztus 24-ike volt az a történelmi nevezetességű nap, amelyen az annyiszor lesajnált békétől a háború tüzes hívei első ízben ijedtek meg. E napon írta alá II. Sándor cár azt a körlevelet, melylyel az I. hágai konferenciát megpendítette, és amely így kezdődik: «Az egyetemes béke fenntartása és az összes nemzeteket sújtó túlzott fegyverkezések lehető csökkentése a mai viszonyok közepette az egész világ részére oly eszményt képviselnek, melyre valamennyi kormány törekvéseinek irányulnia kellene». 1899 május 18-tól július 29-ig három szakosztályban folytak a tanácskozások, melyekben 28 állam részéről 26 kormány vett részt. Az eredmény ridegen: 3 egyezség, 3 nyilatkozat, 6 kívánság és 1 határozat volt. Az «egyezségek» a nemzetközi viszályok békés elintézésére, a szárazföldi háború szabályozására és a genfi konvenciónak a tengeri háborúkra való kiterjesztésére vonatkoznak; a «nyilatkozatok» bizonyos lövedékek és robbanószerek alkalmazását küszöbölték ki; a «kívánságok» nagyobbára a megkezdett békemű folytatását, a semleges államok jogait és kötelességeit, a magánosok tulajdonát, új hadiszerek egyöntetű alkalmazását stb. illették; a «határozat»-ot, mely a leszerelés kérdésével állt kapcsolatban, már fent közöltük.

A II. hágai békekonferenciát az 1894-ben St. Louisban összeült interparlamentáris konferencia pendítette meg és egybehívására küldöttség útján Roosevelt elnököt kérte fel. Hosszas diplomáciai tárgyalások után 1907 július 15-én nyilt meg a konferencia, melyen már 45 állam, tehát 18-cal több mint az elsőn, vett részt. A konferencia hat bizottságra oszlott és október 18-ig volt együtt, vagyis 126 napig dolgozott; az első konferencia 74 napig. A tanácskozások eredményeit 13 egyezségbe, 2 nyilatkozatba, 5 kívánságba és egy ajánlásba foglalták egybe. Az egyezségek a nemzetközi viszályok békés elintézésére, az ellenségeskedés megkezdésének és a szárazföldi háborúnak szabályozására, a szerződéses adósságok behajtására, a semleges

hatalmak és egyének jogaira és kötelességeire és a tengeri hadviselés részletes szabályozására vonatkoznak. A nyilatkozatok *elvben elismerik a kötelező választott bíróságok* intézményét és megtiltják lövedékeknek és robbanó anyagoknak hajítását a léggömbökből. A kívánságok közül legfontosabbak azok, amelyek egy állandó választott bírósági intézmény felállítását és az illető bírák kinevezését célozzák és a hágai békepalota költségeinek arányos felosztását tervezik az államok között. Végül az ajánlás egy harmadik konferenciának kellő időközben való összehívását illeti úgy, hogy az előkészítő munkálatok két évvel a megnyitás előtt induljanak meg.

Noha természetesen egyik hágai konferencia sem elégítette ki a vérmesen reménykedőket, nem egy irányban lényegesen előbbre vitték az ügyet, úgy hogy a jövőben bizvást számíthatunk újabb jelentős vívmányokra.

*

Már ezen futólagos és hézagos ismertetésből is meggyőződhettek olvasóink, hogy a Béke nem egyes különcök ártatlan kedvtelése, hanem komoly és becsületes embereknek tudatos törekvése, mely számban és erőben, tekintélyben és eredményekben napról-napra gyarapodik. Szemünk előtt folyik a világnak jó értelemben vett nemzetközi szervezése és átalakulása: egyének és népek kiállítások, kongresszusok, látogatások és levelezés útján mind sűrűbben lépnek érintkezésbe és cserélik ki szellemi és anyagi javaikat. Ez a szolidaritás, ez a szellemi és lelki közösség egyik legszebb vívmánya korunknak; ennek szolgálatába szegődik mindenki, aki zászlónk alá sorakozik.

Felteszem még egyszer szabatosan a kérdést: *Mit akarjunk, háborút vagy békét?* Abból, hogy a felelet nem lehet kétséges, következik a békebarátok programmjának egyetemes érvényessége és jogosultsága.

Budapest. *Kemény Ferenc.*

A BÉKE ÉS A CSALÁDI NEVELÉS.

Minden, ami a későbbi életre kihat: erkölcsök, szokások, a természetnek rakoncátlansága vagy fegyelmezettsége, a családi életben nyeri alapját. Az a hálás ember-anyag, amely a maga kidolgozatlan, nyers mivoltában oly nagyon rászorul a gondosan formáló kezekre: a családi élet szentélyén belül kapja az első alakításokat, onnan, az ottani levegővel átitatott lélekkel indul ki sorsának útjára.

Amit magával visz: azért a szülő felelős. Még akkor is talán, ha szerencsétlen hajlamokkal született. Mert megfigyelni gyermeke lelkét, gyomlálni abból a rosszat, nyesni a kinövéseket, egyénileg kezelni és nevelni azt fejlődésében: a szülő terhes, de *elmulaszthatatlan* kötelessége.

Aki meg nem érti e feladatot, az méltatlan e legszebb hivatására és teljes mértékben viseli súlyát, felelősségét minden erkölcsi visszaesésnek, ami mulasztása nyomán támad.

Akikhez e sorok szólanak — hitem szerint — valamennyien hivatásuk magaslatán állanak, hozzájuk beszélvén ez előzményeket csak mint szükséges bizonyságot kívántam felhozni arra a — nem csak kötelességre — de *hatalomra* is, amely a családi élet keretén belül ilyenképpen a szülők kezében van.

Ezt az erőt, ezt a hatalmat kívánnám a béke ügyének szolgálatába adatni, hogy általa érnők el — hacsak egy-két generáció felserdülése és elmulása után is — azt, amiről ma még csak álmodunk.

Ez a mi álmunk azonban nem káprázat csupán. Egy-egy lépéssel mindig közelebb jutunk hozzá. Az enyémnél avatottabb

toll számol be erről, én magam ismétlésekbe bocsátkozni nem akarok. Én csak azt tudom, hogy mint mindig és mindenben, a legelső és legmesszebb vivő lökést az általános felé, a családi nevelésnek kell megadnia.

A nevelést pedig — ebben az irányban — ott kell kezdeni, amikor a gyermek kezébe az első játékot adjuk, amikor először kezd beszélni hozzá mesemondó ajkunk.

Szinte hihetetlen az a befolyás, amelyet az első benyomások alkotnak meg bennünk. Ki ne emlékeznék azokra az egyszerű dajkamesékre, amelyek olyan színes képzeletet hagytak maguk után? Ki tudná elfelejteni az első kis imádságot, amire édes anyánk kulcsolta a kezünket? Milyen élénken él képzeletünkben értelmünk első ébredése, az első csudálkozás, az első megsiratott szomorú történet, az első bánat, s a legelső öntudatos öröm! Pedig akkor még nem is a magunk szemével látunk; mindent olyannak hiszünk, amilyenre ízlésünket befolyásolják. Ámde ez a befolyás nyomot tipor bennünk s csak ezeken a nyomokon keresztül érünk, még a saját magunk megismeréséhez is.

A családi nevelés feladata legyen megértetni ideje korán a gyermekkel a hazaszeretet leghelyesebb fogalmát, amely a maga teljes egészében: érzésben a legfenségesebbet jelenti, tehát kizárja a maga tiszta, magasztos, eszményi voltából a gyűlöletet. Jól meg kell értenünk — elsősorban önmagunknak, — hogy a tökéletes szeretet az önmagunkéi iránt korántsem jelenti a gyűlöletet az idegenekkel szemben. Emberek és testvérek vagyunk mindnyájan, kik Isten képére és hasonlatosságára teremttettünk, s egymást ok nélkül gyűlölni, csak azért, mert idegen földnek lakója a másik: nem kereszténvi cselekedet. Szerethetjük a magunkét anélkül, hogy *megszokásból* bántsuk azokat, akik határainkon kívül élnek. Éppen azért ne feledkezzünk meg a helyes példaadásról, s ne használjuk gyermekeink előtt a «vadrác», «huncut német», «buta sváb», «piszkos oláh» kifejezéseket.

Amint a családi élet melegének, bensőségének szeretetére vagy a haza, a hit iránt való igaz érzésekre, úgy kell már

ebben a korban rávinni — értelmüknek megfelelő módon — a béke áldásos és igazságos voltának megismerésére őket. Ne harcias, csatazajjal hangos, villogó kardokkal, öldöklő hősökkel tömjük meg ébredő képzeletüket, hanem a mi meséinkben győz: az mindig az emberi jóság, vagy az isteni gondviselés és az igazság legyen. Hazánk történetét, hőseink félisteneinek nevét, tetteit meg kell tanulnia, de már annak idején, amikor elég érett rá értelme, hogy érdemeiket méltányolhassa, s hogy értük való minden rajongása mellett megtudja becsülni és épp oly rajongással szeretni azt, ami a kor szellemének változása, az idők méhének új alakulása folytán vérnélküli áldozatokat kíván...

Csak ragyogjon arca kicsiny véreinknek, míg lapozzák hazánk dicsőséges történetét, de tudniok kell az elragadtatás pillanatában már, hogy mekkora különbség van a személyes bátorsággal megvívott régebbi harcok és a mostani tömeggyilkolásokkal megnyert csaták között. Ma már sokkal kevésbé a harctéren nyerjük és segítjük csatáinkat, mint inkább abban az erőben, amit a béke áldása alatt egy-egy nemzet ipara, kereskedelme révén elér. A csatának nevezett tömeg-gyilkolások a mai fegyvernemek irtózatos pusztítása alatt minden érző emberben borzalmat kell hogy keltsen. Kétszeresen a gyermeki lélekben. Ma már alig lehetnek hősök; csak áldozatok vannak.

E következtetésre később jön rá az ifjú elme. Előbb a hozzá való talajt kell megmunkálni, vagyis beleojtani zsenge szívébe az emberi jóság, az emberszeretet diadalmas nagyságát. A részvétet *minden* szenvedés és *minden ember* szenvedése iránt. Akiben igaz, mély emberszeretet van, az soha se tud olvasni egy-egy harcleírást anélkül, hogy eszébe ne jutna, a lelkén át ne sírna az a sok jajszó, ami az elesettek fájdalmas ajkán hangzik el és csöndesedik bele a kínos halálba, vérázott, idegen földön. Anyai csók, hitvesi ölelés, testvéri simogatás nélkül.

Ne arra tanítsuk a gyermeket, hogy katona lesz belőle, hanem tanítsuk meg mindennek szeretére, amiben jóság, irga-

lom lakik. A katonai pályáról elég, ha annyit tud, hogy békében felesleges hivatás, háborúban pedig semmivel se több és semmivel se kevesebb, mint a többi sok, aki életét kockára teszi. Neveljünk beléjük annyi humanitást, amennyi csak belefér kicsiny szívükbe, s amikor megvonjuk játékaiktól a kard, puska, csákó és katonák gyönyörűségét ellensúlyozzuk azt annak magyarázatával, hogy igazán jó embernek nem okozhat örömet még játékként sem az, amivel másoknak szenvedést kell valamikor okoznia.

Tévedés hinni, hogy ezáltal gyávává neveljük az új generációt. A kötelességtudásban — amire szoktassuk őket — benne lesz mindaz, amivel a hazának tartoznak. A jóság, részvét és irgalom, az emberiség szeretete azonban még nem zárja ki az egyéni bátorságot. De céltudatosan soha se haladhatunk előre, soha se közelíthetjük meg nagy lépésekkel a béke eszméjét, ha annak szeretetét az élet kezdetén már bele nem ültetjük azok érzéseibe, akik később hivatva lesznek síkra szállani érte és igéjét testté váltani.

A katonai pálya iránt való vak rajongást tehát nyesegessük meg bennük egy kicsit, s irányítsuk figyelmüket a hasznosabb pályák felé, ahol jobban érvényesülhet egyéniségük és több szolgálatott tehetnek mindannak, ami az emberiség boldogulását előbbre viszi.

Válogassuk meg ezenfelül az olvasmányaikat és ellenőrizzük akkor is, amikor már az iskolák vették át nevelésüket. Ne engedjünk ott változtatni, azon, amin magunk évekig fáradoztunk, s tegyük azt azzal az okossággal és tapintattal, amely nem ingatja meg a gyermekben a tiszteletet tanítója iránt, még akkor sem, ha az esetleg más nézeteket vall.

Hihetőleg az iskolák szelleme is egy irányban fog haladni a céllal s egy következő nemzedék már szerencsésebb viszonyokat tud megteremteni. Engedje a szeretet és a béke istene! Vajha már ott tartanánk, hogy koronás főktől az utolsó polgárig megértenék az emberek, hogy ebben, a mi földi életünkben *testvérek* vagyunk valamennyien, akiknek harc és háború nélkül

is van annyi küzdeni valónk, hogy sokkal inkább lehet szükségünk egymás szerető szívére, simogató kezére, mint azokra a sebekre, amiket karddal, golyóval ütnek egymás testén azok, akik egymás ellen soha nem vétettek.

S a hőforrása annak a Napnak, amely egy boldogabb korra szórja majd aranyát, a családi nevelésben van. Úgy nézze minden anya ezt a Napot, hogy fájának folytatásában bűnhődik érte, ha meg nem fürészti fényében gyermeke lelkét. Úgy kell nevelnie őket, hogy amit ez eszme szolgálatára a szülői házban belésugallnak: kitartson egy hosszú, küzdelmes életen át...

Budapest.

Gömbösné Galamb Margit.

BÉKEMOZGALOM ÉS KULTURTÖREKVÉSEK.

Minden kulturtörekvés erkölcsi szellemével ellenkezik a barbárság bármely formájának megtűrése, még jobban persze: babár eszmék, vagy intézmények erőszakos fentartása. Ezért megostromolandó és megsemmisítendő az erőszak eszméjét, megtestesítő, a társadalmi jog egyszerű fogalmát meghamisító és összezavaró militarizmus intézménye.

A sok ellenmondás közt, melyet a haladó kultura megismerései és a hagyomány ápolására való törekvés kényszerít ránk: centrális szerepet visz a háború és a béke eszméjének ellentmondása. A míg egyrészt erkölcsi és tudományos belátásunk a háborút elitélteti velünk, addig jogérzékünket mesterségesen úgy meg tudják nyomorítani, hogy tűrjük, sőt elismerjük a céljait szolgáló berendezéseket és intézményeket.

Ezt az ellenmondást keserűen érzi minden kulturmozgalom, amely a társadalom erkölcsi és gazdasági emelésére törekszik. Megérzi elsősorban, mert ellenfele a gazdasági erő akkora részének ura, hogy minden más törekvés elől elvonja a szükséges anyagi eszközöket, másrészt pedig ez az ellenfél rettenetes szellemi infektiót terjeszt.

Panaszkodunk az emberek egoizmusáról, erőszakosságáról, rosszhiszemüségéről. Fájlaljuk az embertársaink jogainak nyilvánvaló eltiprását. Tanítjuk a felebaráti szeretet törvényét, a vallás és az állam tanai szerint.

«Ne ölj!» parancsoljuk. S nehány év mulva ifjúsága virágában, pályája kezdetén kiragadjuk a fiatal embert életének megalapozásából, hogy évekig mást se tanuljon, mint ölni: Rendszeresen, biztosan, pontosan.

«Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat» szól a legfelsőbb erkölcsi törvény. De jaj annak a katonának, akinek gyilkolást parancsoló vezényszó idejében eszébe jutna ez a szelid szózat.

Hiába akarjuk respektáltatni embertársaink jogát, ha felső hatalom e tiszteletet kötelességek megszegésének, sőt esetleg hazaárulásnak minősíti. Az igazságérzés normális fejlesztéséről a militarizmus uralma alatt szó sem lehet. Jellem, logika és erkölcs rovására tartják fenn a hazaszeretet, nemzeti érdek, férfias erény jelszavaiba burkolt. népeket sorvasztó intézményt, amely mint a mesék szörnyetege a népek vérével a lelküket is kiszívja.

Mily keveset ér ezzel a népek anyagi erejét lefoglaló nemzetközi egyértelműséggel szervezett romboló hatalommal szemben az az ezer szilánkra faragcsált kulturális törekvés, amely lépten-nyomon beleütközik ama hatalom sziklafalába. Csak ép oly hatalmas ellenszervezet mérkőzhetnék diadalmasan e szörnyeteggel. És ez az ellenszervezet szerencsére kialakulófélben van.

Gerince: a béke eszméjét szolgáló u. n. «békeegyesületek» «békeszövetségek»; idegei a mind öntudatosabb közvélemény; cselekvő szervei a parlamentek azon tagjai, akik az erőszak ideálját, a nemzetközi jogrend szabályozásával akarják helyettesíteni. Izmai pedig azok a külön-külön működő kulturorganisátiók lehetnének, amelyek egymástól függetlenül botorkálva haladnak egy olyan cél felé, melyet rohamlépésben közelíthetnének meg, ha közös erővel szállnának szembe a közös akadállyal. A társadalom testi és lelki épsége érdekében dolgozók egyformán sóhajtoznak a minden mozgalmat éltető «pénz» után. Kulturcélokra soha sincsen pénz, hacsak a perselyekben gyűlő filléreket nem tekintjük annak. Hiába utalunk pl. arra a 80.000 emberre, kit évenkint a *tuberkulózis* pusztít el hazánkba. Megmentésükre. további nemzedékek sorvadásának megelőzésére «nincsen pénz».

Százezrekre megy hazánk *analfabétáinak* száma. A kormány kénytelen elismerni, hogy «pénz» hiányában nem tud szervezni annyi iskolát, a mennyi e szörnyü baj kiirtására kel-

lene. Ugyane pontnál találjuk a munkanélküli s *szellemi proletariatust*, amelynek baján tanító képezdék csökkentésével vélnek enyhíteni. Ha annyi iskolánk volna, amennyi tankötelezettségi törvényünk végrehajtására szükséges, nyomban megszünne a tanítók feleslege. Sőt rengeteg munkaerőre volna még szükség.

Nemcsak az iszákosok maguk, hanem családjuk, a jövő nemzedék is áldozata az *alkoholizmusnak*. Az ebből eredő nyomorúság és degenerátió elleni küzdelem egy és más biztató, javulással kecsegtető eredményt produkált ugyan, de ezeket az eredményeket ellensúlyozzák az alkoholjövedelmét féltő állam korlátozó rendelkezései. (Pl. nem hagyják jóvá a pálinka mérések vasárnapi zárására vonatkozó törvényhatósági határozatokat).

Van egy gyönyörűségesen megalapozott *gyermekvédelmi* intézményünk. Tudjuk, hogy tetőzetlen, mert csak 15 éves koráig védi a gyermeket; hogy sok más hibája és hiánya van, s mely mind könnyen javítható és pótolható. De nincsen «pénz.»

Látjuk népünk fizikai sorvadását, tudjuk, hogy a munkával túlterhelt *anyák védelme* a faj regenerátióját jelentené, de — e védelem pénzbe kerül.

A betegeink, az aggok, a túlterheltek: emberi társadalomhoz nem méltó állapotban tengetik nyomorúságos életüket; mily parányi az, a mivel könnyítünk rajtuk! Nincsen pénz az aggok ellátására, a betegeink gyógyítására, a terhek könnyítésére.

Hány kiváló elme tudományos, művészi, technikai produktiója pusztul el csirájában, mert nincsen berendezésünk, amely az emberiség egyetemes kincsét gyarapító munkájukat honorálhatná!

Éhtifusz, túlzsúfolt lakások, és az ezekkel járó legmélyebb erkölcsi veszedelmek pusztítják társadalmunkat és minden sociális törekvésünk teás jourokon, meg utcai sarkokon elhelyezett perselyekben gyűjtött fillérek meg koronák alapján áll.

Ha mindezekkel számot vetünk, mindenki a maga kedvenc törekvésének szempontjából arra a végkövetkeztetésre juthat, hogy az állandó hadsereg fentartása nem csak erkölcsi gúnyja

hirdetett humanizmusmuknak, hanem gazdasági pusztítója minden militarista államnak. Ha a kulturtörekvések támogatói felismerik céljuk elérését megnehezítő militarizmus igazi lényegét, logikusan csak az várható, hogy egyesítik erejüket mindazokkal, akik munkájuk és törekvésük akadályát szintén a fegyverkezésben és a belőle áradó, tőle elválaszthatatlan brutális szellemben ismerték fel.

Egyesülniök kell mindazoknak, kik egy jobb, igazságosabb világrendet csak jogbiztosítékok alapján hisznek felépíthetőnek. Az emberiség legnemesebb lelki tulajdonságai nem fejlődhetnek, a míg a militarizmus és a háború glóriás ideál, a míg felebaráti indulatainkat vezényszóra gyilkos dührohammá tudják változtatni. Kulturánk pedig csenevész, sápkóros marad mindaddig, a míg a militarista államok az ifjúság munkaerejének javát, egész népük anyagi szolgáltatásainak javarészét fegyverkezésre, és a békeőrzés leplébe burkolt harci készülődésre fordítják.

Ezért a békemozgalom minden kulturmozgalmat egyesítő kapcsa erkölcsi és anyagi törekvéseik hathatós támogatója és viszont: ezért kell a békemozgalomnak minden más kulturmozgalomban a maga céljai elérésére támaszt találnia.

Budapest. *Schwimmer Rózsa.*

A BÉKÉRŐL A GYERMEKEKNEK.

A május 18-i békenapon tartandó előadás.*

Sokat hallottatok és sokat olvastatok, kedves gyermekeim, nemzetek véres tusájáról, népek bajvívásáról, csatákról, háborúkról. Bámulattal töltött el benneteket a regék lovagjainak vitézi tettei és lelkesedve csodáltátok a történelem nagy hőseit és a hazaszeretet dicső vértanuit. És méltán csodáltátok tetteiket, méltán szenteltetek kegyeletes könnyeket glóriás emlékőknek.

S találtátok-e valahol is a történelem lapjain a hősi erények, a fényes haditettek, a vitézi bátorság és a nemes önfeláldozás ragyogóbb példáit, mint a mi magyar hazánk történetének lapjain? Lobogott-e valahol is tündöklőbb fényességben a hazaszeretet lángja, mint a mi szép hazánkban? És hol a föld, melyet annyi honfivér áztatott, mint Magyarország földjét?!

Ezerszer szántott rajta végig az ádáz harcok ekéje és ezerszer aratta le bő termését a halál.

De ha a béke szűkre mért éveiben visszatekintett a magyar a küzdelmes századok hosszú sorára, az a büszke öntudat töltheté be szívét, hogy soha igaztalan ügyért nem harcolt, soha jogtalan célokért nem viselt háborút. Nem támadtuk a gyengét, nem igáztuk le a védtelent. Honfoglaló őseink sem pusztították ki az ország régi lakóit, hanem védő karjaikba, testvérekké fo-

* A Magyar szent korona országai békeegyesületének kérelmére gróf Apponyi Albert m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr 1907. április 29-én kelt 48431. számú rendeletében felhívta az ország minden fokozatú összes iskoláinak vezetőit, hogy minden év május hó 18-án az I. hágai békekongresszus megnyitása napjának emlékére iskolai *békenapot* tartsanak. Ilyen «békenapra» kíván anyagot szolgáltatni a fentebbi előadás.

gadták őket, hatalmas nemzetté olvadva egybe velök. Azóta mindig csak az önvédelem kényszerűsége adta kezünkbe a fegyvert. Százfelől támadtak ellenségeink. Meghódítani, rabigába hajtani akartak bennünket. De a honszeretet megacélozta karjainkat, megsokszorozta már-már lankadó erőinket s nem engedett elbukni bennünket. S ha «elhulltanak legjobbjaink a hosszú harc alatt», új hősöket támasztott a gondviselés, akik győzelemre vezették nemzetünket s ma is emelt fővel mondhatjuk: «él magyar, áll Buda még!»

Emelt fővel, büszke önérzettel idézhetjük a költő szavait. De lelkünk sajog, szemünk könnybe lábad, ha elgondoljuk, hogy mennyivel hatalmasabb nemzet élne e hazán s mi fenségesebb fényben állana ma Buda, ha a sors az örökös küzdelem helyett a béke áldását juttatta volna hazánknak osztályrészül! Ha nem kellett volna hosszú századokon át szünetlenül a létért és szabadságért harcolni. Ha megadatott volna nekünk, hogy legjobbjaink szellemi képességeik egészét, a névtelenek milliói erőik teljességét, áldásthozó munkára fordíthatták volna!

Íme, alig néhány évtizede, hogy a békét élvezheti az ország s műveltségben, tudományban, művészetben és iparban nagyobbat haladt előre, mint azelőtt századok alatt.

Legyen hosszú, legyen tartós, legyen örök drága hazánkban a béke. S távoztassa el tőlünk az isteni gondviselés mindenkorra a szerencsétlenségek legborzasztóbbját: a háborút.

A háborút, ezt a rettentő iszonyatot, mindannak, amit a vallás és az erkölcs tanít, legdurvább ellentétét, a haladásnak, a művelődésnek legádázabb ellenségét.

Gondoltatok-e olykor, ha győzedelmes hadvezérek nagy tetteit olvastátok, azokra a mérhetetlen szenvedésekre, melyek a háborúval járnak? Az anyák jajszavára, az özvegyek és árvák siralmas sorsára. A lángbaborult falvakra, elpusztult városokra. Az elesett vagy nyomorékká lett katonák ezreire és tízezreire. A járványos betegségekre, melyek a háborút nyomon követik és a nyomorra és inségre, mely elmaradhatatlan következménye még a győztes fél országában is.

S a mai háború már nem is az a hősi mérkőzés, ami hajdanta volt. Az egyéni bátorságnak, az egyesek hőstetteinek már alig-alig van helye a mai kor csataterein. Ma már nem ember-ember ellen harcol bátran szembeszállva, hanem pokoli leleményességgel kieszelt gépek szórják a halált, végzik a tömeges gyilkolást. Rejtett aknák és mértföldekre röpülő bombák, ismétlő fegyverek és gyorstüzelő ágyuk, torpedók és tenger alatt járó hajók irtják, gyilkolják ezrivel az alkotás remekét, az isten képmására teremtett embert. A föld mélyéből, a hegyek ormáról, a tenger fenekéről és már-már a felhők közül is tör reá a halál s pusztítja megszámlálhatatlanúl és válogatás nélkül a gondolkodó agyakat, a szerető szíveket és a munkálkodó karokat.

Minden ép érzésű és gondolkodású embert át kell, hogy hassa az a meggyőződés, hogy a háború a legvészesebb ellensége az emberi nemnek, a legiszonyúbb bűn, amit az emberiség önmaga ellen elkövethet. S talán nincs is, aki erről meggyőződve ne volna.

De számosan vannak még ma is, akik a háborút bár rossznak, de oly elkerülhetetlen rossznak tekintik, melytől az emberiség soha sem fog teljesen megszabadulhatni.

Akadtak azonban fenkölt gondolkodásu emberek, férfiak és nők s mind többen és többen sorakoznak köréjök, akik annak kivívását tűzték ki nemes céljukul, hogy a háborúk elkerülése végett az egyes országok közt támadható egyenetlenségeket és vitás kérdéseket a jövőben békebíróságok döntsék el. S ki ne látná be annak észszerűségét, hogy a véletlen szerencse, vagy a nyers erő helyett a bölcseség és igazság döntsön a népek sorsa fölött!

Nem könnyű feladat, de már kezdünk haladni a cél felé. Mind számosabban tömörülnek az eszme köré, mind nagyobb és nagyobb lesz a lelkes hívek békés tábora. A nagy nemzetek szellemi vezérei és az alkotmányos testületek tagjainak színe-java, mind sűrűbb időközökben gyülekeznek össze a béke szent eszméje jegyében, a cél megvalósítására szolgáló módok és eszközök megbeszélése végett.

Ezeken az «interparlamentáris konferenciákon» kívül minden művelt országban békeegyesületek alakultak, melyek előadásokban, folyóiratokban és könyvekben ismertetik a békemozgalmat, terjesztik a béke eszméjét. Hazánkban is van ily egyesület, mely kitartó buzgalommal és lelkesedéssel szolgálja a béke ügyét.

A nemzetközi parlamenti konferenciáknak, melyek legkitünőbb vezérei közt is világszerte elismert tevékenységet fejt ki, nagynevű vallás- és közoktatásügyi miniszterünk, *gróf Apponyi Albert*, meg volt az az eredményük, hogy végre az uralkodók és kormányok hivatalos úton is hozzájárultak a béke eszméjének lehető előmozdításához.

Az 1899. év május hónapjának 18-ik napja volt az a történelmi nevezetességű nagy nap, amikor Európa és Amerika művelt országainak kiküldöttei Hágában összegyűltek, hogy kormányaik megbízásából azokat a módozatokat megbeszéljék, melyek a háborúkat elkerülhetőkké tehetnék. S ez az *első hágai békekonferencia* nem is maradt eredménytelen. Határozatai alapján megalakult egy *nemzetközi békebíróság*, melynek feladata az egyes országok közt támadó viszályokat békés úton, bírói ítélettel dönteni el.

Igaz, hogy ez a békebíróság csak oly országok ügyeiben dönthet, amelyek magokat ítéletének szerződés által előre alávetették, vagy amelyek egyes vitás kérdéseiket önkéntes megegyezéssel terjesztik ítélőszéke elé. De azóta már sok ország lépett egymással oly szerződésre, melyben a támadható viták nagy részére nézve kötelezték magokat a nemzetközi békebíróság döntésének kikérésére és több esetben ily előleges kikötés nélkül is bocsátottak vitás ügyeket e bíróság határozata alá.

Valóban óriási lépés, nagy haladás! A világtörténet legnagyobb eseményeinek egyike, mindenesetre pedig legszebb, legékesebb lapja az, amelyre az első hágai békekonferencia ezt az eredményét jegyezte fel aranybetűkkel!

Meg van törve a jég. A tavasz sugara világít be szíveinkbe, az emberiség szebb tavaszának beköszöntése. Még zúgnak a szelek, fenyegetődznek a viharok, de már biztatóan int a csöndes rév, a biztos tető!

Még távol állunk a cél *teljes* elérésétől, mely az: hogy soha többé ne pusztítsa a háború az emberek ezreit és az emberi munka gyümölcseit, hogy háború helyett a jog döntsön és *minden vitás kérdés kötelezőleg legyen a békebíróság ítélete alá terjesztendő.* De minden nagy eredmény sok időt, sok fáradozást követel s egyelőre megnyugodhatunk abban a tudatban, hogy haladunk, közeledünk a magasztos cél felé.

Megnyugodhatunk ebben a biztató tudatban, de nyugodnunk egy percig sem szabad az eszmét szolgáló munkában. Nagy lépést tettünk előre, de nagy még az út, mely hátra van.

Éberen kell tartanunk magunkban és apostoli buzgalommal terjesztenünk kell a hitet az emberiség szebb jövője, a szent világbéke iránt. Híven, lelkesen és lankadatlanul. Szeretettel és meggyőződéssel. És nemes bizalommal a jó ügy győzelme iránt.

Kedves gyermekeim! Tetteket még nem vár tőletek ma senki. Csak hitet és lelkesedést az igaz ügyért, mely a ti ügyetek is Hiszen a haza szülöttei vagytok, a haza polgáraivá lesztek egykoron, s ki ne kívánná közületek, hogy a béke áldásában r süljön szeretett hazánk, s boldog legyen a mi nemzetünk!

Már *most* tanuljátok meg, már most véssétek szívetekbe a béke szeretetét. Lelkesedjetek s ha majdan nagyok lesztek, munkálkodjatok is a béke műveiért, a haladásért, a népek boldogságáért, az igazságért, a szépért, jóért és nemesért!

A világbéke eszméjének diadalában pedig bízzunk rendületlenül. Amit milliók epedve remélnek, tántoríthatatlanul akarnak: az az igaz ügy győzni fog.

Győzni fog. S eljövend majd az idő, amikor a népek nem ellenségnek, hanem testvéreknek fogják egymást tekinteni. Nem gyűlölködni fognak, hanem kölcsönösen megbecsülni, szeretettel támogatni fogják egymást a fejlődésben, a haladásban, az emberi kéz és agy, a gép, a toll, az eke boldogító munkájában. Győzedelmes lesz a *béke* s diadalmenetet fog tartani a föld minden népénél az *emberszeretet.*

És ne higyje senki egy percig sem, hogy az emberszeretet valaha is el fogja nyomni a hazaszeretetet. Ne higyje ezt senki!

A legjobb, a legkiválóbb hazafiak állanak mindenütt a békemozgalom élén s méltán, mert lehet-e eszményibb vágya a haza szerető fiának, mint az, hogy hazáját békés virágzásban lássa s békéje biztosítva legyen az azáltal, hogy a környező országok is sorsukkal megelégedve legyenek. Ez a hőn óhajtott cél egyesíti a hazaszeretetet az emberszeretettel s ez soha sem fogja kizárni amazt. Mert hiszen akárhány barátot szerzünk, mégis csak anyánkat szeretjük a legjobban a világon. Szeressük is mindig szívünk mélyéből mindnyájunk közös anyját: imádott hazánkat. Szeressük szívünk egész melegével s legyünk készek érte fel is áldozni magunkat.

Szeressük a békét. Óhajtsuk, kívánjuk, hívjuk, terjesszük s tegyünk meg érte minden lehetőt. De ne feledjük, hogy fájdalom, még nem múlt el a kísértetek órája, — még nem ragyog az égen a világbéke boldog napja. Még lesben áll körülöttünk száz ellenség, még nyújtogatja félénk fenyegető ökleit. Még eljöhet a nap, amikor ádáz támadás, gyilkos erőszak ellen kell megvédenünk hazánkat.

Szeressük a békét. Óhajtsuk, hívjuk szívünk forró vágyával, lelkünk hő óhajtásával.

De ha ellenség támadna hazánkra, jaj legyen a vakmerőnek! Meg fogjuk védeni szeretett hazánkat szívünk, eszünk, izmaink minden erejével. S vissza fogjuk űzni, le fogjuk tiporni megint, mint már annyiszor a támadót, ha a pokol lángjait zúdítaná is reánk! És ha valaha megint ellenség törne reánk, akkor megint támadni fog köztünk millió névtelen hős és fel fognak támadni megint a Hunyadyak, a Zrinyiek és a Dobó Katicák! És győzni fogunk! *Lelkesedjünk a békéért, de ha kell, áldozzuk életünket és vérünket magyar hazánkért!* Kérjük Istent, hogy óvja hazánkat minden bajtól, óvja meg a legnagyobb csapástól, a háborútól.

Mindenható jó Istenünk, világ teremtője, népek nagy Istene! Áraszd a béke áldásait e föld minden nemzetére, adj békét hazánknak, adj békét mindeneknek! Amen.

Budapest. *Dr. Farkas Gyuláné.*

A NŐNEVELÉS BÉKESZEMLÉJE.

A Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter 48431/906. sz. a. rendelete a békenapot illetőleg. «A Magyar Szent Korona Országai Békeegyesülete azzal a kéréssel fordult hozzám, rendeljem el, hogy a művelt nemzetek példájára iskoláinkban is az I. hágai békekonferencia megnyitásának napján legalább egy órát a béke nagy eszméjének szenteljenek.

Teljesen méltánylom a nevezett egyesület kérelmét, mert magam is szükségesnek tartom, hogy a nemzetközi béke érdekében: a közszellem új útakra tereltessék, a hagyományos előítéletektől és szenvedelmektől megtisztíttassék és különben a nemzetközi bíráskodásnak mindinkább tért hódító intézménye közismertűvé tétessék.

A közszellem átalakítására elsősorban az iskola van hivatva. Az iskolai nevelésnek és oktatásnak feladata a gyermekben az egész ember művelését, tehát erkölcsi életét előkészíteni. Ez a nagyfontosságú elv vonul végig a középiskolai és népiskolai Utasításokon.

Az egyéni becsületnek, a vallási, polgári és hazafiúi élet erényeinek csiráit a népiskola adja meg növendékeinek és a középiskola ápolja és fejleszti tovább azokat a tanulók lelkében.

Tanterveink és Utasításaink szerint a tanító legszebb feladata megtanítani a gyermeket arra, hogy az erkölcsi élet azon sarkallik, hogy másért és másokért is élni tudjunk, nem a végett, hogy magunk hasznát biztosabban keressük, hanem hogy a köznek használjunk és másokon segítsünk.

Helyesen utalnak iskolai Utasításaink továbbá arra, hogy az iskolai élet minden pillanatban alkalmat nyújt ezeknek az egészséges erkölcsi elveknek foganatosítására és figyelmeztetik a jövő nemzedék tanítóját, hogy minden tantárgy tanításánál mód és alkalom kínálkozzék arra, hogy az emberek és emberi cselekedetek nemes, buzdító példája a gyermek szeme elé állíttassanak.

Nagyon természetes, hogy elsősorban a *vallás*, a *magyar nyelv* és a *történet* áll az erkölcsi fölfogás fejlődésének szolgálatában. A vallás helyes irányú oktatásából, a legjobb magyar olvasmányokból és a történet észszerű tanításából fakad a gyermek lelkében az általános emberszeretet eszméje. A tantárgyak helyes tanítása fogja a közszellemet új útakra terelni és attól a hagyományos előítéletektől megtisztítani, hogy az általános emberszeretet eszméje ellenkezik

a hazafiság eszméjével, vagy a múltak hadi dicsőségének ápolásával, a haza védelmére való elszántságnak szellemével; holott a béketörekvések helyes értelmezésükben a hazafiságot magasabb erkölcsi színvonalra emelik és a támadó föllépés elítélésével a haza biztosságát az erő váltakozó esélyeitől függetlenítik és a nemzetközi joguralom szilárd talajára ültetik át.

Tanterveink és Utasításaink szelleme értelmében az ifjúság oktatóinak úgyszólván mindennap az egyes tantárgyakkal kapcsolatban az iskolai élet minden mozzanatához oda lehet kapcsolni a valódi hazafiság és az általános emberszeretet egymással megférő, egymást kiegészítő kettős eszméjét. Emellett azonban arra való tekintettel, hogy az I. hágai békekonferencia megnyitásának napján a világ minden békeegyesülete ünnepel és csaknem mindenütt elfogadták az iskolai béketanítás állandósítását, — ezennel felhívom a tanintézetek igazgatóságait, hogy ezentúl minden év május hó 18-án, az I. hágai békekonferencia megnyitásának napján az ország mindenfokú iskolájában az iskolával kapcsolatos önképző körökben és ifjúsági egyesületekben az arra hajlandóságot érző tanárok, tanítók, vagy amennyiben az illető tanintézetek igazgatói ezt célszerűnek látják, a szóban forgó egyesületek tagjai is röviden ismertessék a békekonferencia napjának jelentőségét, a békemozgalom eszközeit és szerveit.

Erre nézve tájékozás meríthető dr. Ferenczy Árpád: «A nemzetközi választott bíróságok múltja, jelene és jövője» című és a Franklin-Társulat kiadásában megjelent munkájából.

Budapest, 1907 április hó 29-én. *Apponyi* s. k.

*

Mit tehet minden ember a béke érdekében? A legtöbb ember azt hiszi, hogy a békebarátok kizárólag az «örök béke» eszméjét hajszolják s azért távol tartja magát a mozgalomtól, mondván: Mit tehetek én, a gyenge szál ember, a hatalmas nemzetek viszályainak megakasztására?!

Ez az érvelés már csak azért sem állja meg helyét, mert hisz az egyének alkotják a családot, ezek a társadalmat és a társadalmakból tevődik össze a nemzet. Az utóbbi tehát a milliók egyéni akaratának összessége és kifejezője s azért egy háborúért az illető nemzetek mindegyik tagját megilleti a felelősségnek egy része.

Igaz, hogy ma a nemzet akarata rendesen hamisítva, vagy legalább is eltorzítva jut kifejezésre, de a békebarátoknak egyik legfontosabb törekvése épp oda irányul, hogy ezt a viszásságot megszűntesse. Ebben pedig, szerény tehetségéhez képest, mindenki részt vehet és kell, hogy részt vegyen. Az egyesülés *(associatio)* hatalmas elvét itt is győzelemre kell juttatni. Hogy valamely nemzet mennyire vesz részt ebben a törekvésben, az ma már az illető ország kultúrájának fokmérője lett.

Alapozó munkánkat már az iskola padjain kell megkezdeni: értessük meg az ifjú fogékony lelkekkel a mi nagy Jókainknak ezen arany szavait: *A hazaszeretet nem zárja ki az emberszeretetet;*

tanítsuk meg arra, hogy kívülünk más derék és tiszteletreméltó nép is van s értessük meg velük a történelem tanításai folyamán, hogy az emberiségnek boldogulása és kulturális haladása sokkal biztosabban és könnyebben érhető el, ha a népek összetartanak és egymást támogatják, mintha egyik a másiknak megrontására tör. Mindegyik igaz tanító és nevelő százakra menő békebarátot nevelhet, ezért elsősorban a *tanítóságot* kell megnyerni mozgalmunknak.

A fejlettebb ifjúsággal és embertársainkkal értessük meg, hogy a mi törekvéseink jogosultak, emberségesek és éppenséggel nem felforgatók; hogy előttünk is a haza ereje, tekintélye és nagysága lebeg; hogy nem az örök férfierényeket akarjuk kiirtani vagy az ország védőerejét gyengíteni, hanem az erőszakot és jogfosztást lehetetlenné tenni és azoknak a szüntelen *fegyverkezéseknek*, melyek még a leggazdagabb népeket is a tönk szélére juttatják, óhajtunk gátat vetni.

Ismerjük és ismertessük meg mozgalmunknak eddigi biztató eredményeit és befolyásos közegeit: *a békeegyesületeket*, melyek mindenki részére nyitva állnak és ahol a jeles elvtársakkal érintkezve, erőt és hitet merítünk; az *interparlamentáris konferenciát*, mely a különböző államok törvényhozóiból (képviselők stb.) alakul; a *hágai békekonferenciákat*, amelyeken a világ valamennyi országának diplomatái tárgyalják azokat a módozatokat, hogy hogyan lehetne a viszályoknak elejét venni, vagy azokat békés úton elintézni. Íme a *nemzetközi választott bíróságok* intézménye, mely mai, még tökéletlen szervezetében is már nem egy háborút tett lehetetlenné s amely, ha belátható időben, a nemzetközi jog fejlődésével párhuzamosan, *kötelezővé* fog válni, a béke áhítozott korszakát fogja az emberiség javára biztosítani. Mert minden időn és téren túl örökkévaló az az igazság, hogy sem az egyén, sem a tömeg nem lehet bíró a maga ügyében.

A minél szélesebb körben folytatott *propaganda* minden igaz békebarátnak elsőrendű kötelessége: ezt bárki szabadon űzheti, tekintet nélkül nemére, vallására, nemzetiségére, rangjára s foglalkozására. Az asszonyokat anyai és hitvesi minőségükben mintegy maga a természet látszott a béke apostolaivá avatni, de lelki, szellemi és anyagi eszközeik révén nem kevésbbé fontos hivatás hárul az egyház szolgáira, a tudományok és művészetek képviselőire, a politikusokra és államférfiakra, a sajtó munkásaira és a pénzvilág előkelőségeire.

Hogy azonban ez az egyetemes propaganda termékeny és termékenyítő legyen, önmagunknak is szeretni kell az eszmét, bízni és hinni kell benne. Mihelyt az emberekben meglesz a *hit* a nemzetközi jogrend lehetőségében, szeretni és akarni is fogják azt. A hittel párosult akarat pedig mindenható.

Mit tehet tehát minden ember a béke érdekében? Azt, hogy saját körében és közvetlen környezetében hívőket szerez a mozgalomnak és maga is csatlakozik hozzá, hogy ezúton is elősegítse egy hatalmas közvélemény kialakulását. Minden polgár politikai jogait csak olyan képviselőre ruházza, aki az interparlamentáris konferencia tagjának és a kötelező választott bíróság hívének vallja magát. Ehhez a programmhoz bármely politikai párthoz tartozó választó feltétlenül

ragaszkodjék. Ha így mind több képviselő s végre valamennyi parlament a maga teljességében tagja az interparlamentáris konferenciának, a kölcsönös megértés óriási lépésekkel fog előrehaladni s amint az egységes közvélemény megteremtette az egységes parlamenti véleményt, ennek nyomása alatt a felelős kormányok is kénytelenek lesznek a kötelező választott bíróságok intézményét elismerni.

Így legyen! *K. F.*

*

Zipernowsky Károlyné. Az az úri asszony, akiről ezek a sorok szólnak, olyasvalaki, akit nagyon sokan szeretünk s kiváló egyéni és szellemi értékeiért nagyrabecsülünk.

Tulajdonképen nehéz dolog róla írni, mert bár csak dícsérni tudom, éppen ez az, amit legkevésbbé bír el. Őrá is alkalmazni lehet az epigrammát:

«Hódol az érdemnek
S nem tudja, nem látja magáét.
Mást ha dicsérnek örül;
Más ha dicséri pirúl.»

És mégsem tehetek másként, mint hogy belekezdjek az ismertetésébe, tehát a dícséretébe.

Zipernowsky Károlynéról most mindenekelőtt mint a béke harcosáról kell megemlékeznem. Teszem ezt azzal a meghatott csudálattal, mely a rajongó lelkekkel szemben mindenkor elfog. — Mert Zipernowskyné nagy rajongó és talán ez az az érzés, mely a lelkében a legnagyobb tért foglalja el. Lelkesedik mindenért, ami szép és nemes. Nincs jótékony intézmény, amelynek ne lenne munkása; nincs olyan munka, amely a közjó érdekében folyik, amelyet ne igyekeznék sikerre vinni. Még feminista is, a feministák túlzásai nélkül, bár itt meg kell mondanom, hogy az ő lelke megszépít minden túltengést ebben a kérdésben is és úgy, ahogy *ő* látja, *ő* fogja fel a dolgokat, az *ő* szép lelkével ruházva fel mindent: helyesnek, szépnek és jogosultnak lát mindent és nem látja a túlkapásokat és kinövéseket.

Ám mindezek felett Zipernowskyné a *békéé*. Olyan híve ennek az eszmének, annyi rajongással, szeretettel csügg rajta, hogy bár ebben a küzdelemben itthon aránylag nagyon kevés a segítő társa, évről-évre mind több hívet szerez az eszmének.

Ha nézzük a békemozgalom történetét, azt látjuk, hogy tért hódít az már szerte az egész világban. De hogy nálunk ennyire is terjed, az tisztán és kizárólag a Zipernowsky Károlyné érdeme. Ahogyan ő igyekszik meggyőzni az embereket, azzal néha megtéríti a legnagyobb kétkedőt is és bizonyos, hogy ha az ő lelke tengernyi rajongásából csak egy szemernyit juttathatna is az emberek szívébe, a béke eszméje ténnyé válnék, a nemzetek letennék a fegyvert, a sok ezernyi munkás kéz felszabadulna s jólét és boldogság költöznék nagyon sok ország agyonsanyargatott népe közé.

A béke eszméjét a kétkedők utópikusnak mondják, de már ezek közt is vannak sokan, akik ezt nem mondják már nagyon han-

gosan. A tények különben is a kétkedők ellen szólnak. De bármint van is: a lelkesek fáradhatatlanúl küzdenek tovább. A nehézségek, kétkedések el nem csüggesztik őket s amily bizonyos, hogy a nemzetek átalakúlásának a béke szellemében be kell következnie, épp oly bizonyos, hogy ebben nagy-nagy része lesz a nőnek, a hitvesnek és mindenekfelett az anyának.

Ám hogy ez így lehessen, azon kell lennünk, hogy a tiszta, nemes érzelmek ne vesszenek ki a nő szívéből; hogy a hitves és anya voltát természetesnek találja, minden jóival, minden fájdalmával együtt. Legyen áthatva attól az érzéstől, hogy a természet magasztos feladatokat rótt rá s hogy a hitves nem fizetett rabszolga, az anya nem örökös vértanú.

És amint ezeket leírom, magam előtt látom az igazi asszony egyik mintaképét: Zipernowsky Károlynét. Látom őt az otthonában, melynél pompásabb, díszesebb sok van, de melegebb, derűsebb, otthonosabb kevés. Virágtól díszes az egész Kúria és látszik itt is, hogy ebben a házban szép lelkű emberek laknak.

Ebben az örökös tavaszi pompában díszelgő otthonban kardoskodik a Perkins Gilman eszméi mellett és amellett hűséges, odaadó segítő társa az urának; házának nemtője. — És itt kardoskodik Russelné mellett s könnyel telik meg a szeme, amikor arról beszél, hogy miért is nem volt annyi gyermeke, ahányra neki szüksége lett volna, hogy teljesen boldog lehessen; és a legkegyetlenebb időben is legalább kétszer átszalad a pesti otthonra, hogy lássa az — unokáját. Mert igen: ez a szép, fiatal, elegáns úriasszony nagymama. Hála Istennek az unokája is leányka és így egyelőre nem vesznek el a szép eszmék, amelyekkel megtöltötte leánya s meg fogja tölteni unokája szívét.

Az a szerencsénk, hogy ebben a mai felfordult világban, amikor a nő a nő ellen küzdeni kénytelen, vannak olyan asszonyok, amilyen Zipernoswky Károlyné, aki megerősít bennünket abban a hitben, hogy az örök nőiesség nem fog kiveszni soha, mert lehet valaki okkal-móddal a modern eszmék harcosa, de mindenekfelett nő, a szó legszentebb és legmagasztosabb értelmében.

P. Zemplényi Gyuláné.

*

Rosenberg Auguszta. A béke eszméjének úttörői között az első helyek egyike illeti meg Rosenberg Auguszát. A tanítói hivatásnak régi érdemes munkása, ki szociális munkával csak 10 év óta foglalkozik. Addig az iskolának s a tanítói munkásságára szükséges alapos tanúlmányok megszerzésének élt s szabad idejét a barátság és testvéri szeretet oltárán áldozta fel. Mióta testvérei családot alapítva az ő szerető gondosságát többé nem igénylik, egész lélekkel a szociális bajok leküzdésén fáradozik. Mindenütt ott látjuk őt, ahol komoly munkára és gondolkodó meleg lélekre van szükség. Irodalmi, műveltségtörténeti és szociológiai tanúlmányai élénk érdeklődést keltettek benne a nőkérdés iránt. Ezen a téren feltűntetett kiváló érdemeiről röviden megemlékezni alig lehet. Feminista, a modern femi-

nisták túlzásai nélkül, szigorúan megmaradva a józan életfelfogás határai közt.

A békének komoly híve, lelkes terjesztője és buzgó tanítója. Olyan nő, kinek a nevét komoly munkássága elismeréseül mindenki a legmélyebb tisztelettel, őszinte nagyrabecsüléssel ejti ki.

A M. N. Sz. békeszakosztályának ő a megteremtője, egyesülve ennek az eszmének terjesztésében Zipernowsky Károlynéval és erélyesen, tudatosan működve, máris nagy tábort gyűjtött maga köré.

Rosenberg Auguszta nem a nagy, hangzatos beszédek embere. Ő nem sokat beszél, nem «zajong», de annál többet cselekszik. Három embernek is sok lenne, amit ő dolgozik, de azért ráér arra, hogy kivegye a részét minden olyan munkából, mely a közjó érdekében történik. Önálló és határozott jellem, akinek a fölényét el kell ismernünk.

A béke eszméje mellett most az anyaság védelmének ügyéért fáradozik és ha ő valami munkába kezd, biztosra vehetjük, hogy végre is hajtja.

Ha sok ilyen komoly, kiváló tudású nője lenne társadalmunknak, a nőkérdés eszméje meg lenne oldva hamarosan, anélkül, hogy csorba esnék női méltóságunkon. *Dr. Bátor Istvánné.*

*

Nemzetközi békekongresszus Londonban. (1908 július 27—augusztus 1.)

Tizenhetedszer jönnek össze ez év július havában Londonban a világ összes békeegyesületeinek klküldöttei, hogy tüntessenek a világbéke eszméje mellett és hogy a hágai nemzetközi békekonferencia egyik sarkalatos pontja — a nemzetközi választott bíróságok megvalósítása — mellett érveljenek. Örömmel láttam ezideig azokon a kongresszusokon, amelyeken részt vettem, — így 1900-ban a párisin és 1906-ban a milánóin, — hogy férfiak és nők majd egyenlő számban voltak ott képviselve és nagy megnyugvással tapasztaltam, hogy mily lelkes részt követeltek maguknak a nők a nemzetközi békepropaganda nagy munkájából. És mindenütt az elsők között a békemozgalom lelkes apostola, *Suttner Berta* bárónő, a Nobel-békedíj laureatusa, ki lankadatlan buzgalommal és energiával szolgálja úgy szóban mint írásban a nagy eszmét. Ezen varázsigéjű nagyasszony engem is a mozgalom lelkes hívévé avatott. Midőn 1900-ban Párisban először hallottam bűbájos szavát, éreztem, hogy *így* beszélni csak az *tud*, ki lelke mélyéből át van hatva eszméinek igazáról. És mellette és vele egy sorban *Frédéric Passy*, a békeapostolok dovenje, ki mint akkori kongresszusi elnök megnyitó beszédében fiatalos hévvel és meggyőző szavakkal törekedett a «kétkedőket» a békemozgalom zászlaja alá csoportosítani. Nagy verve-vel előadott beszédének befejező passzusa: «Csak friss erővel a kitűzött cél felé, ne csüggedjünk el. Békeszózatunk átment az emberek vérébe, az ige testté vált!» még ma is élénken fülembe cseng. Jóslatszerű Szózatát az idő valóra váltotta. Láttuk a nemrég lezajlott II. hágai konferencián — melyre ha jól tudom, 43 állam legelőkelőbb államférfiai voltak kiküldve —

hogy a békemozgalom nem «álmodozók» kísérlete többé, hanem hogy ez a jelenkor elsőrangú politikai tényezőjévé vált.

Eredeti tárgyamtól, most látom csak, egy kissé elkalandoztam, a londoni békekongresszusról akartam írni és a hágai konferenciára tértem. Utóbbiról majd más alkalommal. Most még csak arra kérem a hölgyeket, hogy mindazok, kik a békemozgalom iránt érdeklődnek, minél számosabban menjenek el a londoni békekongresszusra. Az időpont is igen kedvező, a vakáció idejére esik, a londoni «season» sem ért még véget, mert a parlamenti ülések még tartanak és ilyenkor London társadalmának színe java még együtt van. A kongresszus tárgyalási anyaga — melyet alant közlök — is elég érdekes és aktuális és számos pontja alkalmat ad a nőknek az aktiv munkálkodásra. Tehát a viszontlátásra Londonban!

A XVII. nemzetközi békekonferencia munkaprogrammja a következő:

1. Az elmúlt év eseményeiről való jelentés, amennyiben háborúra vagy békére vonatkoznak. Előadó: dr. Gobat, vagy H. Lafontaine. 2. A nemzetközi jog kérdései: *a)* A II. és III. hágai konferenciára vonatkozó kérdések (semlegesség, választott bíróság, előkészületek a következő konferenciára). Előadó: Emile Arnaud. *b)* A nemzetközi politikai, gazdasági és szellemi élet szervezése. Előadó politikai szervezésről: Publessix, egyéb dolgokról: H. Lafontaine. 3. A fegyverkezés korlátozása. Előadó: G. H. Perris. 4. Nemzetközi oktatás. Előadó: Kemény Ferenc igazgató. 5. Propaganda kérdések: *a)* Propaganda az egyetemeken, *b)* propaganda a felekezetek között, *c)* propaganda a munkáskörökben, *d)* nemzetközi békepropaganda. 6. A XVIII. nemzetközi békekongresszus helyének és idejének megállapítása. 7. Szózat a néphez.

A kongresszusra való jelentkezéseket elfogad a magyar szent korona országainak békeegyesülete titkári hivatala (V., Dorottya-utca 6.), hol mindennemű felvilágosítással is készséggel szolgálnak.

Gergely Edéné.

*

A nemzetiségek és a béke. Magyar békebarátok, ide figyeljetek! «Miként nyáron a zivataros ég sötét felhőivel, villámlással, jégveréssel pusztítja a gazda vetését, úgy sorakoznak ellenségeink, a nemzetiségek, a nemzetköziek áldáz harcban ellenünk.»

Majd lappangó tüzeléssel, majd nyílt kitörésekkel folyik a gyűlölködő, pártoskodó sajtóháború. És szép Magyarországunk, magyarságunkat söpri el, már ő szerintük: «az új idők szele», hogy a korhadt rendet, alkotmányunkat porba tiporva, ők jussanak uralomra.

Hát nem háború-e ez? Nem kell-e minden békebarátnak ez ellen küzdeni? A békét létrehozni? Hogy közös gazdasági munkálkodással megteremthessük «a gazdag, a boldog és szabad Magyarországot»?!

Özv. Bogyay Kálmánné.

*

A Nők Nemzetközi Szövetsége (I. C. W.) béke- és választott bírósági állandó bizottságának elnöke, Mrs. May Wright Sewall, múlt évi működését a következőkben vázolja:

A szakosztály tagjai ez idő szerint:

Mint az Egyesült-Államok delegátusa: Mrs. Lucia Ames-Mead 20, Beacon-str.; Boston, Massachusetts.

Kanadáé: Mrs. Ada Brown-Courtiec «Edgewood» 410 College street, Toronto, Ontario, Canada.

Németországé: Frau Anna Edinger Leerbach-str. 27. Frankfurt a. M.

Svédországé: Mrs. Bertha Nordensohn, 10 Vasagatan Stockholm.

Nagy-Brittánia és Irlandé: Mrs. George Cadbury, The Manor House, Northfield, Birmingham mellett.

Dániáé: Fr. Bajer, Korsgade 56, Kopenhága.

Németalföldé: Miss I. Backer, Juliana van Stolberglaan, Hága.

Victoriáé: Mrs. Strong.

Ausztriáé: Frau Baronin v. Suttner, I. Zedlitzgasse 7., Wien.

Magyarországé: Zipernovszky Károlyné, Budapest, II., oszlop-utca 9.

Norvégiáé: Fru Dikka Möller, Thorsö, Fredrikstaad.

Belgiumé: Mlle. Léonie La Fontaine, 41 Rue des Deux Eglises Bruxelles.

Queenslandé: Mrs. S. G. Corrie, Korunni, Bowen Terrace, Brisbane.

Körleveleket intézett a bizottság minden egyes tagjához, felhíván figyelmüket a közösen megoldható feladatokra, valamint azokra, melyekkel az egyes országok viszonyainak megfelelőleg különkülön kell foglalkozniok. Minden Nemzeti Szövetség kötelességé teszi, hogy a hágai békekonferencia célját hazájában ismertesse és hogy igyekezzék a közönség figyelmét reáirányítani.

Ámbátor az első hágai konferencia főleg azért ült össze, hogy a katonai létszámot és a hadi fölszerelést csökkentse, azóta ellenkezőleg a hadi fölszerelést és katonai létszámot az egész vonalon emelték! A béke- és választott bírósági szakosztályok az egyes N. Sz.-ekben azon legyenek, hogy a közvélemény nemcsak a hadi felszerelés leszállítását követelje, hanem a *nemzetközi parlament és a nemzetközi bíróság felállítását is.* Az elsőben a nemzetközi törvényhozás nyerne internationális jelleget, az utóbbiban oly testülettel rendelkeznék az emberiség, mely hivatott volna dönteni nemzetközi nézeteltérésekben.

A béke napjának, május 18-nak megünneplését (az első hágai békekonferencia megnyitásának emlékére) kívánatosnak mondja.

A N. Sz.-ekbeli béke- és választott bírósági szakosztályoknak még sokáig *főfeladatuk a béke- és választott bíróság eszméjének a közönséggel való megismertetése, megkedveltetése.* Mrs. Suvell az általános szempontokat a szakosztályok figyelmébe ajánlja, a kivitel módját természetesen megválasztja minden ország sajátos viszonyai szerint. Sőt kezdeményezéseket vár, javaslatokat az egyes szakosztályoktól — s évi jelentéseiket kéri. —*r.* — *a.*

*

Nemzetközi pályázat a békemozgalom megírására. Kultuszminiszterünknek a békenap ügyében tavaly kibocsátott rendelete a tanügyi köröknek figyelmét is ráterelte erre a mindinkább komoly alakot öltő mozgalomra, melynek pædagógiai vonatkozásait mindjobban méltányolják. Ujabb bizonyság erre azon pályázat, amelyet a berni nemzetközi békehivatal írt ki és amely bizonyára szélesebb körökben fog az ügy iránt érdeklődést kelteni. Íme a pályázat szövege: Szerkesztessék egy vezérfonal, amely békemozgalomnak alapelveit és gyakorlati megvalósítását tárgyalja az összes iskolák részére alkalmas módon. Különös gond fordítandó annak kiderítésére, hogy miként egyeztethetők össze a haza iránti kötelességek az emberiség iránti kötelezettségekkel és hogy mily módon egészítik ki ezek egymást. A kitűzött *díj 1500 frcs.*, mely azonban fel is osztható; a többi viszonylag legjobb munkák dícséretben részesülnek. A nemzetközi békehivatal fentartja magának azt a jogot, hogy a díjnyertes munkákat saját belátása szerint teljesen vagy részben, avagy a részéről szükségesnek vélt pótlásokkal saját költségén kinyomassa és kiadja. Kéziratokat nem adnak vissza. Csak olyan dolgozatokkal pályázhatni, amelyek még nem jelentek meg; különben mindenki részére nyitva áll a pályázat. A dolgozatok francia, angol, olasz, német vagy esperanto nyelven írandók a papirosnak egy oldalára margóval és legkésőbb 1908 dec. 31-ig küldendők be a berni központnak: Bureau International de le Paix, Berne, Kanonenweg 12. A dolgozatok, melyeknek terjedelme lehetőleg ne haladja túl a 30,000 szót, két jeligével látandók el, melyek a szerző teljes nevét és címét tartalmazó zárt borítékra is rávezetendők.

*

Pályázat a békenap megünneplésére vonatkozó vezérfonalra. A Magyar Szt. Korona Országainak Békeegyesülete pályázatot hirdet egy vezérfonalra, mely a *békenap* ügyébdn kiadott miniszteri rendelet (lásd túloldal) megvalósítása érdekében a tanító személyzetnek útmutatást adjon. Függelékben bemutatandó egy ilyen békenapi előadás kidolgozott tervezete.

A dolgozat tudományos alapon és a szakirodalomnak figyelembe vételével szerkesztendő meg. A pályázatban rendes alkalmazásban levő tanerők vehetnek részt. A pályamunka magyar nyelven irandó (a papiros egyoldalán, lehetőleg gépírással, széles margóval); terjedelme körülbelül két 8° nyomtatott ív legyen. A legjobb dolgozat *K 200*, — azaz kettőszáz korona, a második *K 100* — azaz egyszáz korona jutalomban részesül és az Egyesület tulajdonába megy át. A Magyar Szt. Korona Országainak Békeegyesülete fentartja magának azt a jogot, hogy a pályadíjnyertes dolgozatokon kívül más arra különös érdemes dolgozatokat is egészben vagy részben a szerző nevének megnevezésével kinyomasson. A zárt jeligés levelekkel felszerelt pályadolgozatok a Magyar Szt. Korona Országai Békeegyesülete titkári hivatalához (Budapest, V., Dorottya-utca 6. sz.) *legkésőbb 1908 október hó 31-ig* küldendők be.

Az elnökség.

*

A párbajellenes kongresszus felhívása. A párviadal szokása nem szorítkozik egyes országok területére. Ugyanazok az okok a kulturnemzetek legtöbbjének társadalmában meghonosították és fentartják az ököljognak civilizált mezbe öltözködő maradványát.

A kulturnemzetek szolidaritása, mely a jognak számos részében egyöntetű nemzetközi intézkedéseket eredményezett, e kérdésben sem nélkülözheti az együttműködést. Sem a társadalmi, sem a törvényhozási mozgalom nem járhat kellő sikerrel, ha a művelt népek legműveltebbjei szellemi tőkéjükkel nem járulnak hozzá az európai kultura e szégyenfoltjának minél alaposabb letöréséhez.

Hogy a nemzetközi harmóniára törekvő kezdeményezés *Magyarországból* indul ki, az nemcsak azt jelenti, hogy társadalmunkban e betegség, sajnos, tűrhetetlen méreteket öltött, hanem jelenti azt is, hogy társadalmunk nagy részében erős a vágy annak orvoslására.

Ily szempontok indították az Országos Párbajellenes Szövetséget arra, hogy 1907. évi június hó 3-án tartott közgyűlésében *párbajellenes nemzetközi kongresszus* megtartását hozza javaslatba, annak helyéül *Budapestet*, idejéül pedig *1908. évi május hónapját* ajánlja.

A kongresszus célja oly kérdések megvitatása volna, melyek a párbaj ellen irányuló társadalmi eszközökre és törvényhozási intézkedésekre vonatkoznak.

Abban a reményben, hogy a felvetett eszme a testvéregyesületek helyeslésével fog találkozni, arra kérjük a t. Címet, szíveskedjék hozzájárulásáról értesíteni. Egyszersmint felkérjük, szíveskedjék 1—2 oly kérdést, melynek tárgyalását kívánatosnak tart, velünk közölni, hogy a napirend egybeállításánál figyelembe vehető legyen. A magyar szövetség a maga részéről a következő kérdést bátorkodik javaslatba hozni:

«*A párbajellenes ligák által nemzetközileg alkalmazandó módról, a párbaj előítéletének leküzdésére.*»

Kérjük, hogy ebbeli elhatározásukról mielőbb kegyeskedjenek értesíteni, mert a kongresszus ügy- és napirendjére vonatkozó javaslatok csak az esetben lesznek a t. Címmel kellő időben közölhetők. A napirend első tárgya a ligák eddigi működéséről szóló jelentés volna.

Nem kell talán hangsúlyoznunk, hogy őszinte örömünkre fog szolgálni, ha a kulturnemzetek azon képviselőit, kik e kérdésben velünk egyet értenek, mentül nagyobb számban üdvözölhetjük vendégeinkként.

Szivélyes üdvözlettel

Budapesten, 1907. szeptember hó.

Az Országos Párbajellenes Szövetség nevében:

Gergely Ede főtitkár.	*Türr István* tábornok elnök.	*Dessewffy Arisztid* ügyv. alelnök.

IRODALOM.

POUR LA PAIX. LECTURES HISTORIQUES. (A béke érdekében. Történelmi olvasmányok.) Irták: *Laguerre Odette* és *Carlier Madelaine*. Megjelent a párisi közoktatásügyi nyomdában.

Passy Frigyes, párisi szenátor, a francia akadémia érdemes tagja és a nemzetközi választott bíróság francia osztályának elnöke, bevezető soraiban, meleg szavakkal üdvözli a könyv iróit. Szerinte e mű a béke eszméjének érdekében többet ér, mint akárhány eddig megjelent hasonlóirányú könyv, röpirat, cikk, előadás, dráma.

Laguerrné szavait idézi, ki azt mondja, hogy nem akart új történelmi kézikönyvet írni, hanem a múlt eseményeit, — melyeket mindenkinek ismernie kell, — felhasználta arra, hogy a jelennel összehasonlítva, belőlük tanulságot merítsen; hogy a béke áldásait, a háború borzalmait feltüntesse; hogy az emberszeretet, a türelem, az igazságosság eszméit hirdesse a fogékony lelkű gyermekeknek; hogy hazaszeretetre emberszeretet és nem gyűlölet alapján tanítsa az ifjúságot.

Madeleine Carleir írta az előszót. Utal gyermekkori emlékeire. Elmondja, milyen feszült figyelemmel hallgatta a poroszok betörésének történetét. Gyülölet, bosszú érzelmei keletkeztek benne; kárörömmel olvasott a poroszok régibb vereségeiről és lelkesedéssel illette Napoleon győzelmeit. Csatatéren, hazájáért küzdve elesni! ezt tartotta legszebb halálnak. Később, mikor jogérzése fejlődött, mikor megismerte a keserves szenvedéseket, melyeket a háború mind a győztesre, mind a legyőzöttre hoz, belátta, hogy az ember hazáját más módon is szeretheti. Az országok valóban nagyok a béke áldásai által lesznek. Ezen meggyőződését szeretné a gyermekekbe plántálni és nagyra növeszteni.

Passy teljesen osztja szerzők nézetét és határozott sikert remél.

A könyv 38. fejezetre oszlik, melyek egymástól függetlenül egy-egy emberbaráti eszmét szolgálnak. A multat összekötik a jelennel; a tanulságot egyszerüen, természetesen, s tényekből vonják le.

Ott találjuk a béke és gyarapodás eszméinek feltüntetése mellett az emberi küzdelmek minden nemét; a háború különféle borzalmait, különösen a nemzetek és felekezetek elkeseredett harcait.

Az emberiség jóltevői között (Les bienfaiteurs de l' humanité.) különösen Jaquardot méltatja a könyv; még pedig úgy, hogy a francia mester találmányát német ember dicséri.

A béke hősei közé (Les Héros pacifiques.) sorozza Kolumbus Kristófot, Vésale André orvost, Sainte-Claire Károly tudóst, Nausent, Pasteurt sat., mint akik számtalanszor kockáztatták él-tüket tudományos kutatásaik és felfedezéseik érdekében.

A jog védői közt (Les défenseurs du droit.) említi: Aristidest, Sokratest, L'Hospitalt, Furgot, Washingtont, Franklint. Valtaire-t, Zola-t.

A béke apostolai (Les apôtres de la paix) Cicero, Seneca, Marcus Aurelius, Fénélon, La Bruyére, I. J. Rousseau, Leibnitz, Kant, Bright, Gladstone, Jules Simon, Fr. Passy, stb.

Érdekes azon szakasz, melyet «A nemzetközi választott bíróság» ismertetésének szentel. Így kezdi:

«Abban az időben, mikor az emberek még egészen műveletlenek voltak és alig különböztek az állatoktól, minden viszálykodást ököllel egyenlítettek ki; az erősebbé volt az igazság.

A mint haladtak a műveltség útján, belátták, hogy társadalom némi rend, igazság és biztonság nélkül nem lehet.

Törvényeket hoztak tehát az élet- és vagyon biztonságra; törvényszéket állítottak, hogy ezen törvényeket alkalmazzák és ítéleletet mondjanak. És az emberek hozzászoktak ahhoz, hogy erőszakoskodás helyett a bíróhoz forduljanak.

Az, ami már minden művelt állam belsejében megvalósult, nem érvényesülhetne e ezen államoknak egymással való kapcsolatában is? Nem remélhetjük-e, hogy lesz olyan idő, melyben nemzetek, úgy mint az egyes emberek, vitáikat biró elé viszik, hogy azokat a jog szerint döntsék el, a helyett, hogy ők fegyverrel szereznek maguknak igazságot? A nemzetközi választott bíróság nem elérhetetlen álomkép!»

Következik néhány eset felsorolása, a mikor a nemzetközi választott bíróság döntött béke és háború között a nemzetek jólléte vagy pusztulása felett.

A 38. szakasz végre (La guerre condamnée par les penseurs.) több kiváló férfiú szavait idézi, melyekben azok a háborút elitélik. Ezek közé tartoznak: Seneca, Pascal, Voltaire, Hugo Viktor, Karr Alfons, Pasteur, Anatole France.

Az egész munkát a valódi humanizmus szelleme lengi át; szerzők beváltották, a mit igértek. Elsősorban természetesen francia viszonyokat emlit, de az idegen nemzetek ügyét is tárgyilagosan kezeli.

Minden egyes szakasz alkalmas arra, hogy iskolákban azon történelmi lecke alapjául szolgáljon, (természetesen a hol kell, hazai viszonyokra alkalmazva), melyet a békenapon a béke eszméjének szánunk.

Stilusa folyékony, nagyon szép; az előadás közvetetlen, megkapó a keresetlen igazság bélyegével. Mindenki élvezettel, haszonnal fogja olvasni.

Odor Emília.

★

Alfred H. Fried: DIE ZWEITE HAAGER KONFERENZ. Ihre Arbeiten, Ergebnisse und Bedeutung. (Leipzig, Elischer, 1907, 218. lap, ára 5 márka.)

Felette hivatott szerző tollából eredő egyik legelső mű ez napjainknak egy olyannyira fontos, de csak kevesek részéről méltányolt

világeseményéről. A könyvben kellemesen váltakoznak eredeti okmányok, önálló fejtegetések és egyéni kritika, az előadás folyékony és népszerű. A szerzőnek érdemül tudjuk be, hogy békebarát létére is megőrizte optimizmusát és a II. hágai konferencia eredményeit nagyjában kielégítőknek mondja: «A háború szükséges voltába vetett hitet a hágai együttműködés máris erősen megingatta (116. l.)... Még eljő az idő, amikor valósággá válik, hogy a (nemzetközi) népjog uralja az államjogot» (187). Helyesen utal arra, hogy a hágai tanácskozásoknak ma még két szervi fogyatkozásuk van: az államoknak képzeleti egyenjogúsága és a szavazatok összességének követelménye; mindkettő hátráltatta a tanácskozások szabadabb menetét s nem egy üdvös indítványt követelt áldozatul. Ezt s egyes államok küldötteinek viselkedését fontos elvi kérdésekkel szemben Fried összinteséggel teszi szóvá s különösen fájlalja, hogy a *kötelező* választott bíróságok intézménye, nem nyervén el az összes szükséges szavazatokat, ezúttal sem emelkedhetett törvényerőre. Fried könyvét jó szívvel ajánlhatjuk azoknak, akik a dilettantizmus keretén túl óhajtanak a békemozgalommal és a választott bíróságok intézményével foglalkozni. *kf.*

*

DIE PHILOSOPHIE DES KRIEGES. von Dr. *S. R. Steinmetz.* (Leipzig, Barth, 1907, 352. lap, ára 7 márka 80.)

Ma, amikor már mindennek megvan a maga «filozófiája», ne csodálkozzunk azon, hogy a háborúnak is akadt — álfilozófusa. Igen, mert aki a bölcseség és bölcselet alapjellege: az elfogulatlanság és önmérséklet ellen vét, alkothat ugyan érdekeset, de érdemeset aligha. Steinmetz azonkívül egy másik súlyos mulasztást is követ el: a háborúért való lelkesedése, sőt rajongása, az érzelmi momentumok iránt táplált ellenszenve, egyoldalúvá, önhitté és igazságtalanná teszik, nem is szólva arról, hogy a háború filozófiájának megalapítóját, Kantot, továbbá Herdert, Hegelt, az újabbak közül Steint és Ruyssent (*«La philosophie de la Paix»*) nem ismeri, vagy ami még rosszabb agyonhallgatja. Ámde — bocsánat a merész katonai hasonlatért — a békebarátoknak a jó hadvezér és ügyes kém módjára az ellentábor berendezésével és fegyvereivel is meg kell ismerkedniök. Ez bírt arra, hogy ezt a művet, melyben a szerző nagymennyiségű értékes *anyagot* hordott össze, beható tanulmány tárgyává tegyem, mely az «Athenæum» című akadémiai folyóiratban fog napvilágot látni. Nehogy kedves és buzgó békeangyalainkat nyomban megszállja a harcias hangulat, óva intem őket az olyan olvasmánytól, mely törekvéseinket «modern ostobaságoknak és nemzetközi frázisoknak» minősíti és a háború «gyönyöreit» dicsőíti. Vajha esztendőre ugyan e helyen a háború *és* a béke igazi filozófusát mutathatnám be! *kf.*

*

A BÉKEMOZGALOM PÆDAGOGIAI JELENTŐSÉGE ÉS A BÉKENAP. Irta: *Kemény Ferenc.* Ára 50 fillér. 1907. A magyar «Békeegyesület» kiadása.

Hazánkban a békemozgalmat *szóval és tettel* mind többen és többen támogatják, azaz készek a békepropaganda érdekében áldozatokat is hozni és annak üdvös voltáról másokat meggyőzni valóság-

gal életfeladatuknak tekintik. Olyan azonban, ki a föntebbi lelkes munkásság és áldozatkészség mellett irodalmi téren is számbavehető szolgálatot tett a békének, Kemény Ferencen kívül alig akad. Kemény Ferenc mindannyiszor, ahol ezt a szükség úgy kívánja és az alkalom megengedi, tollal, ezzel a finom élű fegyverrel küzd a béke mellett. Az ő nyugodt, előkelő és mégis meleg hangon, világosan és tárgyilagosan írt dolgozatai tették hazánkban a békemozgalmat ismertté és népszerűvé. Folyóiratunk mai békeszáma is az ő tollából közli a békemozgalom ismertetését s tőle a békeirodalom köréből eddig a következő művek jelentek meg. *A béke-probléma megoldásának egyik módja.* (Budapest, 1900. Lampel-Wodianer, 92 lap.) Ára 1 K 50 f. *Projet et Plan d'une Académie Universelle Internationale: résumé* (Budapest, 1900. Lampel-Wodianer, 13 lap). Ára 50 f. *Entwurf einer Internationalen Gesammt-Academie: Weltacademie.* (Dresden, 1901. Pierson, 148 lap). Ára 3 márka. *Világakadémia.* (Budapest, 1902. Lampel-Wodianer, 68 lap). Ára 1 K. *Institut International Pédagogique: Bulletin International et Officiel de l'Enseignement.* (Berne, 1905. Bureau int. de la Paix, 7 lap). Ára 50 f. Reánk tanítókra azonban legérdekesebb és tanulságosabb az a kis füzet, mely jelenleg előttünk fekszik, mely a békenap pædagogiai jelentőségéről szól. Szerző ebben a művében tájékoztatást nyújt a békemozgalom történetéről, irodalmáról és utasítást ad a tanítóvilágnak a békenap megünneplésére, helyesebben a békére való ránevelésre. Különösen ebből a szempontból ajánljuk e füzetkét olvasóink figyelmébe. *n. a.*

*

A «Nemzeti Nőnevelés» békeszáma. Midőn a Magyar Nőegyesületek Szövetségének békeszakosztálya felkérésére folyóiratunk mai számát a béke eszméjének szenteljük, nem csupán a békemozgalomnak óhajtunk szolgálatot tenni, hanem folyóiratunk olvasóinak és az iskoláknak is. Hisszük ugyanis, hogy az az alapos és lelkes ismertetés, melyet a békeügyről mai füzetünkben a békemozgalom leghivatottabb mívelői és barátai nyujtanak, nemcsak a békének szerez híveket, hanem az iskolai békenap (május 18.) megünneplésére is becses anyagot szolgáltat. Ezért különös nyomatékkal hivjuk fel olvasóink figyelmét mai füzetünkre.

A szerkesztő